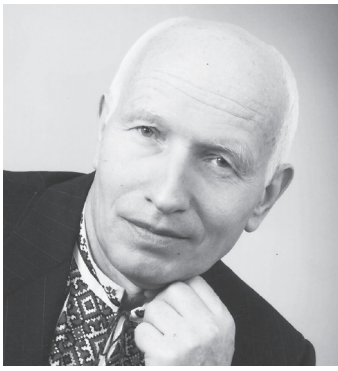

Чернігівська обласна літературно-мистецька газета

Виходить з 11 листопада 2020 року

Чернігівщина. Україна. Світ

Микола Борщ: «Зорепадом летять роки»

Заслужений працівник культури України. Педагог. Музикант. Співак. Один зі співторців і керівників Капели бандуристів імені Остапа Вересая Чернігівського обласного філармонійного центру. Патріот, подвижник української культури. Все це – Микола Митрофанович Борщ. 5 грудня він відзначив своє 75-річчя. А оскільки на сцені, в мистецтві з юних літ, то водночас відзначив і 60-річчя творчої діяльності. Уродженець села Заудайки, що на Ічнянщині, Микола Борщ вже в 15 років керував сільським духовим оркестром. Після навчання у музичному училищі та консерваторії багато викладав, працював з численними хорами в Києві та на Чернігівщині. А вже 14-й рік він є головним хормейстером Капели бандуристів.

Прекрасно, що ці ювілейні дати митець відзначив саме зі своїм колективом, на сцені філармонійного центру. А співторцем цього колективу, як і їхнього родинного життя, є дружина Миколи Митрофановича, Заслужена артистка України Раїса Борщ. Художня керівниця капели і чоловік пані Раїси, головний хормейстер колективу, запросили на цей ювілейний концерт Капели. Він відбувся у філармонійному центрі 10 грудня.

Концертна програма називалася «Зорепадом летять роки» – за рядком відомої пісні Тараса Петриненка.

Програма розпочалася з «Молитви за Україну» – авторського твору Миколи Борща на вірші Леоніда Отруха у виконанні настоятеля храму Святої

Катерини у Чернігові отця Романа Кіника. Ювіляра привітали Єпископ Чернігівський і Ніжинський Православної Церкви України Антоній Фірлей. Владика оголосив рішення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія про нагородження Миколи Борща орденом Архистратига Михаїла II ступеня. Висока церковна нагорода вручена митцю за його заслуги перед Помісною Українською Православною Церквою та побожним народом.

Миколу Борща з ювілеями привітали: заступник генерального директора-керівника художнього філармонійного центру

Олександр Соломаха, директор музичного коледжу ім. Левка Ревуцького, Заслужений діяч мистецтв України, голова Чернігівського осередку Музичної спілки України Володимир Суховерський, головний диригент-керівник художній Академічного народного хору, Заслужений діяч мистецтв України Володимир Коцур, в. о. головного диригента-керівника художнього Академічного камерного хору ім. Д. Бортнянського Ігор Найдзон, ке-

рівник Заслуженого аматорського хору «Десна» Микола Олексієнко, відомий чернігівський поет і драматург Анатолій Покришень та інші гості.

Микола Митрофанович виховав не одне покоління митців, працюючи в Ніжинському педагогічному інституті та Чернігівському музичному училищі. Привітати свого вчителя прийшов хормейстер, співак, а нині захисник України Павло Грищенко. У його виконанні прозвучали кілька творів, у тому числі «Стоїть гора високая» – улюблена пісня батьків ювіляра.

Значна частина програми була присвячена темі любові,

як визначальній у творчості Миколи Борща. Разом з дружиною Раїсою Борщ він виконав пісні, які можна назвати заповідями всім, хто має пронести своє почуття через всі роки.

Дуети з друзями і учнями – Володимиром Усом, Сергієм Сидоренком, пісні, присвячені рідному краю викликали щире захоплення глядачів. Завершилася програма композиціями, які є яскравим свідченням патріотичної життєвої позиції ювіляра: творами Миколи Борща на вірші Анатолія Покришеня і Леоніда Горлача – «Ой, ви, Крути» та «Дніпро й Десна – моя держава».

Наша газета, як і інше наше видання – обласна газета «Світ-інфо», постійними читачами яких є творче подружжя, привітали Миколу Митрофановича Борща з його ювілеями! Найкращі побажання! Нехай ще довго «зорепадом летять роки», радують всіх нас вашим мистецтвом!

Театр ім. Т. Шевченка: прем'єра «П'ять пісень Полісся»

Чернігівський академічний музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка продовжує радувати глядачів прем'єрами. Попри руйнування будівлі, завдане ударом російської ракети 19 серпня, театр відкрив новий сезон. Вистави поки що йдуть хоч і у великій залі для глядачів, але прямо на її сцені, де глядачі розміщені поруч з акторами, що грають виставу. Сам зал планується повноцінно відкрити для вистав у лютому. Ось що повідомляє директор театру Сергій Мойсеєнко: «Врятуємо те, що можна врятувати, забезпечимо безпеку і маємо амбітні плани, щоб у лютому відкрити глядацьку залу».

30 листопада і 1 грудня театр показав чергову прем'єру – «П'ять пісень Полісся», за твором сучасної української драматургині Людмили Тимошенко.

Поставив виставу запрошений режисер Ігор Матіїв. Він говорить: «Це п'ять різних новел, п'ять різних історій про людей Полісся. Події відбуваються в різні роки, в 40-й, в 57-й, в 73-й, в 97-й і в 2020-й. І звичайно, це така п'єса тро-

хи пророча, тому що вона була написана до війни. Остання ситуація, остання новела, вона дуже сильно перекикається з тим, що відбувається зараз. Тому, бачите, деякі драматурги, вони мають цей дар передбачення. Ці історії такі серйозні, але ми намагалися з акторами все-таки дати не тільки темні фарби, а й трошки дати гумору в цій історії».

Головний режисер театру Андрія Бакіров додає, що в основу сюжету вистави покладено п'ять реальних історій, що відбувалися на Поліссі у різні періоди за минулі сто років.

Актор Олександр Манастирський, котрий грає роль шістнадцятирічного Андрійка, говорить: «Андрійко, з його партнеркою Оксаною, вони знайшли собі трошечки пригод і тепер намагаються з цими пригодами якимось розібратись».

Актриса Альона Бронницька, яка грає Оксану, розповідає:

«Персонаж доволі цікавий, і незвичний. Тут Оксані 15 років, аби відчуття її, я домішую свої якісь спогади».

Студія ВІАТЕЛ – про видатних українців

За час існування проекту «Гра долі» столичною студією ВІАТЕЛ знято близько сотні документальних фільмів про видатних українців. Їх можна переглянути на офіційному каналі проекту в Youtube: <https://www.youtube.com/@hradoli7052/videos>.

Студія заснована 1994 року кінорежисером Василем Вітром. «Гру долі» почали знімати 2005 року. Телевізійний документальний серіал розповідає про історії життя, кохання видатних діячів української минушини. Це художники, меценати, колекціонери, актори, режисери.

Частина фільмів знімалася на Чернігівщині і розповідає про наших земляків: Марію Заньковецьку, Миколу Гоголя, Олександра Довженка, Михайла Коцюбинського, Симона Петлюру, Пантелеймона Куліша.

Один з них – «Тарновські» був презентований 8 грудня в Чернігівському обласному історичному музеї імені Василя Тарновського, бо присвячений родині меценатів, які започаткували музейну колекцію.

Науковими консультантами фільму були науковці закладу Сергій Лаєвський та Світлана Половнікова. Знімалася кінострічка у Качанівці та у самому музеї.

Цей проект студії «ВІАТЕЛ» спільно з ГО «Сучасне українське кіно» проводиться в рамках Програми підтримки територій і за сприяння Міжнародного Фонду «Партнерство за сильну Україну». Проект фінансується за рахунок допомоги урядів Канади, Фінляндії, Швеції, Швейцарії, Великої Британії та Сполучених Штатів.

Основна мета проекту – це заходи терапії мистецтвом у формі демонстрації фільмів і їх обговорення з глядачами, а також спілкування з психологом, який володіє техніками тренінгу, направлено на подолання наслідків психологічних травм.

Повна назва проекту – «Досвід української ідентичності в історичному аспекті на теренах Чернігівщини і Київщини. Вплив героїв минулого на вибір сучасників під час гібридної війни».

У програмі цієї зустрічі був тренінг за участю психологині Тетяни Мариніної з ГО «Всеукраїнська асоціація психологів травмофокусованої практики». Також були проведені персональні консультації з психологічної реабілітації, адже до музею на зустріч завітали представники громадської організації «Єдина родина Чернігівщини», що об'єднала родини загиблих захисників.

Після показу фільму відбулося його обговорення з авторською групою. Це сценарист та режисер фільму заслужений діяч мистецтв України Василь Вітер, ведуча фільму Наталка Сопіт, продюсерка і співзасновниця студії Галина Криворучук. Слово сказала і кінокритик Тетяна Журавльова. В обговоренні також виступили науковий консультант фільму Сергій Лаєвський, редактор газети «Світ-інфо» Петро Антоненко.

Фільми кіностудії «ВІАТЕЛ» були представлені на численних міжнародних виставках, наукових конференціях, серед яких ЕКСПО-2000 у Ганновері, а також в Литві, на Мальті, в Німеччині, у Польщі, у Франції, в Італії, в Македонії тощо. Також фільми студії «ВІАТЕЛ» брали участь і відзначені нагородами на всеукраїнських і міжнародних фестивалях.

Цьогоріч презентації фільмів серіалу в рамках згаданого проекту пройшли також у Сосніці (про Довженка), двічі у Ніжині (про Гоголя, Заньковецьку), Прилуках (про Петлюру), Чернігові (про Коцюбинського).

Проект здійснювався за підтримки Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації.

«Суботи у Коцюбинського»

На ці знамениті суботи в домі класика нашої літератури свого часу збиралася творча еліта Чернігова і краю. Кілька років тому Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського відродив ці заходи. Спільно з обласною організацією Спілки письменників. Безпосередньо їх підготовкою і проведенням

займається відома чернігівська журналістка і поетка Валентина Громова. Влітку «Суботи» проходять на затишній веранді меморіального будинку – оселі письменника, біля його красивого саду. В холодну пору – в залі музею.

На цих заходах виступають зі своїми творами письменники, показують талант митці. Нещодавно

свою нову книгу представив письменник з Ніжина Олександр Забарний, викладач Ніжинського педагогічного університету ім. Гоголя, багато років був деканом філологічного факультету. На одній з субот свою творчість представив поет з Бахмача Павло Свищ.

Наступна така зустріч пройде в цю суботу, 13 січня, о 12.00.

Філармонійний центр

ЙОГАНН ШТРАУС НА РІЗДВЯНІЙ СЦЕНІ

Йоганн Штраус... Це вальси, польки, мазурки – музика зимових свят. 21 грудня артисти Академічного симфонічного оркестру «Філармонія» на чолі із заслуженим діячем мистецтв України Миколою Сукачем презентували оновлену концертну програму «Йоганн Штраус та інші». Найпопулярніші класичні твори Штрауса-сина викликали захоплення глядачів. Також прозвучали твори Джоаккіно Россіні, Едуарда Штрауса, Жака Оффенбаха.

КАПЕЛА БАНДУРИСТІВ – ДІТЯМ

Для вихованців обласного центру комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Відродження» 22 грудня Капела бандуристів ім. О. Вересая філармонійного центру подарувала програму «Різдвяний калейдоскоп».

Вже багато років артисти капели на чолі із заслуженою артисткою України Раїсою Борщ та заслуженим працівником культури України Миколою Борщем напередодні Різдва проїжджають до «Відродження» зі святковою концертною програмою. Для діток це завжди довгоочікуване свято, коли Святий Миколай приходить зі своїми друзями – артистами. І звучать різдвяні пісні і колядки. А ще артисти не залишили жодного з дітлахів без солодкого подарунка.

«УКРАЇНСЬКІ ВЕЧОРНИЦІ» «СІВЕРСЬКИХ КЛЕЙНОДІВ»

Академічний ансамбль пісні і танцю «Сіверські клейноди» активно пропагує народну музику. Проект «Українські вечорниці» колектив представив 22 грудня в обласному художньому музеї ім. Г. Галагана, «Створюючи цей проект, ми ставили кілька цілей: популяризація української традиції вечорниць, навчити гостей традиційних танців», каже художній керівник та головний диригент колективу Андрій Лосевець.

Для вечорниць обрали народні твори, зібрані під час фольклорних

досліджень. Танці з приспівками «Баламут», «Полька», «Печонос поросся» були записані у Чернігівській області, «Яків» – на Київщині, «Картошка» – на Дніпропетровщині. Під акомпанемент оркестру артисти та гості виконували ці композиції разом.

«СМАРАГДИК, АБО КІГОТЬ ЗЕЛЕНОГО ДРАКОНА» – ПРЕМ'ЄРА ДЛЯ ДІТЕЙ

У переддень Різдва, 24 грудня, філармонійний центр і Єдиний Мистецький Простір Чернігівщини, проект, що реалізується під егідою обласної військової адміністрації, презентували цю музичну новорічну казку. Постановка Оксани Тунік-Фриз та Євгена Мацака за сценарієм Оксани Тунік-Фриз. Прем'єра захопила юних глядачів, які приїхали зі всієї Чернігівщини.

Перед початком вистави привітав дітлахів Святий Миколай. З привітаннями звернувся начальник обласної військової адміністрації Вячеслав Чаус.

Казка про те, як щира любов пробуджує життя. А під Новий рік можуть відбутися різні дива, але обов'язково треба цього дива дуже сильно хотіти.

У показі взяли участь артисти філармонійного центру – заслужена працівниця культури України Світлана Пилипенко, Іван Гладков, Марина Маккей, Анна Михневич, Дар'я Михневич, Ксенія Трубіна, Яна Сидоренко, Олександр Сьомченко, артисти Театру танцю «Екватор», а також Олексій Шмирьов і Валентина Гаркуша. Покази казки проходив щодня, по 30 грудня

МИСТЕЦЬКЕ СВЯТО НА РІЗДВО У ХРАМІ СВ. КАТЕРИНИ

25 грудня філармонійний центр та Єдиний Мистецький Простір Чернігівщини влаштували свято для прихожан храму Святої Катерини у Чернігові. Основою дійства стала різдвяна концертна програма Академічного камерного хору ім. Д. Бортнянського під диригуванням Ігоря Найд'юна. Разом з хором і його солістами Єлизаветою Куценко, Ольгою Новик, Олеся Токарук, Наталією Губко, Андрієм Рекуном виступили солісти центру заслужений артист України Сергій Сулімовський, Катерина Іващенко-Василяко, Анна і Дар'я Михневич, Марина Маккей, Яна Сидоренко, а також співак та режисер Євген Мацак і гітарист Артур Атрощенко.

Народні колядки, щедрівки «Ой, хто, хто Миколая любить» в обробці Ольги Токар, «Що то за предиво» в обробці Василя Барвінського, «Ой, там, за горою» в обробці Миколи Леонтовича, авторські твори, зокрема, «Різдво-коляда» Василя Жданкіна і Бориса-Ігоря Антонича, «Радіє земля» чи «Маріє» Оксани Тунік-Фриз і Євгена Мацака, «В Віфлеємі днесь» Віктора Коломійця, «Через поле широкее» Тетяни Яшвілі – виконання цих шедеврів викликало захоплення майстерністю співаків, духовне піднесення вірян. А вінцем різдвяної програми став славетний «Щедрик».

Настоятель храму Святої Катерини, протоієрей Роман Кінік подякував митцям за виступ і сам виконав разом з ними та з прихожанами українську колядку «Добрий вечір тобі, пане господарю!»

«НОВЕ РІЗДВО» ХОРУ ІМ. БОРТНЯНСЬКОГО

29 грудня Академічний камерний хор ім. Д. Бортнянського під орудою Ігоря Найд'юна представив публіці програму «Нове Різдво». Звучали сучасні твори. «Колядка» Миколи Попова, «На Святий вечір» Михайла Гайворонського, «Різдвяна колоскова» Олександра Тарасенка, «Що то за предиво» Василя Барвінського, «Пречистая Діва» Володимира Якимця, «У Віфлеємі днесь» Віктора Коломійця, «Радіє земля» Оксани Тунік-Фриз та Євгена Мацака – такі композиції авторства та в обробці вітчизняних митців теж увійшли до програми. Хор і його солісти Єлизавета Куценко, Ольга Новик, Олеся Токарук, Наталія Губко, Андрій Рекун виконали народні щедрівки та колядки у сучасному аранжуванні.

У проєкті «Нове Різдво» також взяли участь солісти центру – заслужений артист України Сергій Сулімовський, Марина Маккей, Катерина Іващенко-Василяко, Анна Михневич, Дар'я Михневич, Яна Сидоренко. Завершилася програма знаменитим «Щедриком» Миколи Леонтовича.

Прес-центр Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм

Календар січня – березня

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Софії та Олександра Русових видала щорічний календар Чернігівської області на 2024 рік». Укладачі: Л. Студьонова, І. Каганова. Відповідальний за випуск Ю. Соболев. Друкуємо частину календаря за перший квартал.

Січень

1 – У м. Сновськ народився Леонід Наумович Большаков (1924 – 2004), письменник, шевченкознавець, професор, заслужений працівник культури України, лауреат премії ім. П. Тичини та Державної премії України ім. Т. Шевченка.

3 – Народився Віталій Володимирович Гольцов (1954), художній керівник обласного театру ляльок ім. О. Довженка, заслужений артист України, лауреат премії ім. М. Коцюбинського.

7 – У с. Фаївка Новгород-Сіверського р-ну народився Володимир Федорович Карась (1944), заслужений художник України, лауреат літературно-мистецької премії ім. Л. Забашти. Живе у Прилуках.

13 – В Ічні народився Віктор Михайлович Резанов (1829 – 1904), художник-пейзажист, академік Імператорської Академії мистецтв. Навчався в класичній гімназії при Ніжинському юридичному лицей князя Безбородька. Писав пейзажі на замовлення В. Тарновського в Качанівці, І. Скоропадського в Тростянці, Г. Галагана в Сокиринцях, де-Бальменів у Линовиці, Дабіж-Горленків на хут. Романівщина. У 1864 р. виїхав за кордон. Помер у м. Вільно у повному забутті.

В с. Гнідинці Прилуцького р-ну народився Олександр Андрійович Шокало, (1949), літературознавець та есеїст, автор публікацій про письменників, вчених Чернігівщини.

24 – У Борзні народилася Ніна Олександрівна Саєнко (1944), художниця декоративного мистецтва, заслужений діяч мистецтв України, дочка народного художника О. Ф. Саєнка.

26 – В с. Дунаєць Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині село Глухівського р-ну Сумської обл.) народився Микола Андрійович Маркевич, (1804 – 1860), історик, етнограф, поет, перекладач, музикант і композитор. У дитинстві проживав у Сокиринцях і Васьківцях на Срібнянщині, Рудівці на Прилуччині. Навчався в приватній школі П. Білецького-Носенка у с. Лалинці під Прилуками. Від 1830 оселився в родовому маєтку в с. Турівка Прилуцького пов. Полтав. губ. (нині село Броварського р-ну Київ. обл.), який перетворив на один із відомих культурних осередків малоросійського дворянства. У Турівці помер і похований.

Народився Іван Григорович Рашевський (1849 – 1921), художник, скульптор, критик, мистецтвознавець. Директор Чернігівського музею старожитностей В. В. Тарновського, один із засновників громадської бібліотеки в Чернігові. З ним пов'язана історія місцевостей «Швейцарівка» та «Рашевщина» в Чернігові.

Лютий

3 – Народився Володимир Іванович Самійленко (1864 – 1925), поет, драматург і перекладач. У 1893 – 1900 рр. жив у Чернігові, служив секретарем земської управи, а в 1907 – 1917 рр. – нотаріус у Добрянці. Помер у Боярці Київської обл.

Народився Юрій Павлович Карпенко (1949), музикант і педагога, засновник і керівник Чернігівського дитячого ансамблю «Поліські дзвіночки», заслужений працівник культури України. Проживає у Чернігові.

9 – У Бахмачі народився Гнат Гаврилович Яременко (1874 – 1915), живописець і графік. Закінчив Київську малювальну школу М. Мурашка і Петербурзьку академію мистецтв, викладав у школах Мінська. З 1913 р. – у Сумському комерційному училищі. Помер у Сумах, похований у Бахмачі. Твори художника зберігаються в Чернігівському обласному художньому музеї імені Г. Галагана.

10 – У м. Золотоноша Черкаської обл. народився Георгій Федорович Гайдай (1939 – 2005), краєзнавець, музейний працівник, головний зберігач Прилуцького краєзнавчого музею, автор низки краєзнавчих робіт. Помер і похований у Прилуках.

У смт Гончарівське Чернігівського р-ну народився Андрій Григорович Каменецький (1974), майстр різьблення на дереві, заслужений майстр народної творчості України, лауреат премії імені М. Коцюбинського.

15 – В смт Ладан Прилуцького р-ну народився Микола Васильович Збарацький (1954 – 2022), композитор, заслужений артист України, артист обласного філармонійного центру, лауреат премії імені М. Коцюбинського.

16 – У смт Ладан Прилуцького р-ну народився Василь Костьович Королів (Старий) (1879 – 1941), письменник, видавець, один із засновників Української Центральної ради. Помер у Подєбрадах (Чехословаччина).

20 – У с. Іржавець Прилуцького р-ну народився Левко Миколайович Ревуцький (1889 – 1977), композитор, народний артист СРСР, академік, лауреат Державної премії імені Т. Шевченка, Герой Соціалістичної Праці.

23 – У Києві народився Казимир Северинович Малевич (1879 – 1935) – художник-авангардист, педагог, теоретик мистецтва, філософ польського походження, який вважав себе українцем. До 17 років жив з батьками у Котопі Чернігівської губ.

Березень

1 – народився Леонід Михайлович Отрюк (1929 – 2007), театральний режисер, заслужений артист України, поет. Лауреат премії імені М. Коцюбинського.

9 – Народився Тарас Григорович Шевченко (1814 – 1861), геніальний український поет і художник. Життям і творчістю пов'язаний з Чернігівщиною.

11 – Народився Олег Павлович Васюта (1949), диригент-хормейстер, історик, кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, автор низки книжок з історії музичної культури Чернігівщини.

16 – Народився Георгій Кристенційович Лукомський, (1884 – 1952), мистецтвознавець і архітектор-художник, дослідник садіб у Батурині, Козельці, Сокиринцях, Стольному. Описав їх в книзі «Українські садоби».

18 – В Чернігові у великий родині Вербицьких-Вороних народився Марко Миколайович Вороний (1904 – 1937), поет. Репресований і розстріляний у урочищі Сандармох (Карелія).

21 – У с. Вертіївка Ніжинського р-ну народився Юрій Михайлович Мушкевич (1929 – 2019), прозаїк, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, премії імені М. Коцюбинського, Герой України. Жив і помер у Києві.

Творчі зустрічі

Редактор і засновник нашої газети, а також обласної газети «Світ-інфо» Петро Антоненко провів творчі зустрічі з читачами в районах, які організують місцеві бібліотеки. Тут він представляв обидві газети. А також видану торік в Чернігові свою книгу прози і поезії «Вечірне танго».

Такі зустрічі відбулися у Прилуках, Сосниці, Коропі, Седневі (в Музеї «Садиба родини Лизогубів»).

Гість розповідав про газети, читав свою прозу і поезію, виконував під гітару власні бардівські пісні. Бібліотекам і музею подарував свої газети і книжки.

Редактор висловлює щирі вдячність господарям закладів за організацію таких зустрічей, їх учасникам – за увагу до його газет і творчості. І готовий приїхати з такими творчими зустрічами в інші громади.

На фото: зустріч у Седневі.

Марко Вовчок: Марія Вілінська, тендітна красуня з вольовим характером

Спокійна, врівноважена, тендітна, з глибоким поглядом... Так можна охарактеризувати письменницю Марко Вовчок, якщо подивитися на її портрет у молоді роки. У світ української літератури та культури вона увійшла як фатальна жінка. Письменниця, яка стала відомою в літературі під чоловічим псевдонімом, була справжньою майстрицею психологічного оповідання. Також вона вміло займалася перекладами. Навколо постаті жінки-літераторки, що підписувала свої твори чоловічим ім'ям, було повно правдивих і неправдивих історій, в яких важко, а то і зовсім неможливо, розібратися навіть у наші часи.

Марко Вовчок писала прозу, перекладала популярні романи Жюль Верна, подорожувала без супроводу різними країнами і мала широке чоловіче коло спілкування. Тому, звісно, її постать нікого не залишала байдужим. Приміром, Тарас Шевченко присвячував їй поезію; її творами, та і самою письменницею, захоплювався Пантелеймон Куліш; Опанас Маркович прищепив їй любов до українського фольклору, став її чоловіком, а дехто вважає, що він допомагав їй і у написанні творів.

Марія Вілінська (Марко Вовчок) народилася у грудні 1833 року на хуторі Скотерининське Орловської губернії у небагатій дворянській родині. Батько дівчинки був відставним полковником. Він відійшов у засвіти, коли Маріїці було лишень 7 років. Матір дівчинки Параска Петрівна вийшла заміж удруге. Вітчим виявився лю-

диною запальною – любив карти та спиртне, тому миру і злагоди в родині не було.

1845 року дівчинка почала навчатися в Харківському пансіоні шляхетних дівчат. Через два роки навчання Марія полишила заклад. Матір відправила її до тітки Катерини Мордової в місті Орел. Її родина була заможною, але дівчинці там жилося несолодко.

Опанас Маркович і Марія Вілінська

Приблизно в той час в Орел прибув симпатичний молодий чоловік, знавець українського фольклору, закоханий у свою справу етнограф, гарний співак і оповідач Опанас Маркович. Звичайно ж, він привернув увагу молодій дівчині, оскільки й вона була шанувальницею народної пісні. Молодий чоловік підтримав її літературні спроби, допоміг їй зануритися у глибини української культури.

Незважаючи на заперечення матері, Марія Вілінська та Опанас Маркович побралися 1851 року. Після цього молода пара поїхала в Україну. Вони проїжджали Прилуки, Остер, Борзну, на деякий час зупинилися у Чернігові.

Опанас Маркович влаштувався на роботу в редакцію газети «Черниговские губернские ведо-

мости», а Марія потрапила в коло українських етнографів, фольклористів. Серед них були Л. Глібов, О. Лазаревський, С. Нос, М. Білозерський та інші. Марія разом із чоловіком з головою поринули в атмосферу української народної творчості.

Приблизно через рік подружжя опинилося в Києві. В цей час Марія Вілінська активно збирала та записувала перли народної творчості. Вона мала чудову музичну пам'ять, тому дуже легко переймала нові мелодії. Загалом Марковичі збрали кілька сотень українських народних пісень.

1853 року в родині Марії та Опанаса Марковичів народився син Богдан. У цей час їхня родина жила небагато. Глава сім'ї влаштувався на роботу вчителем до Немирівської гімназії, і родина переїхала на Поділля. Перебуваючи в оточенні людей, що дуже шанували творчість Тараса Шевченка, опрацьовуючи зібраний народний матеріал, Марія написала низку літературних творів: «Інститутка», «Свекруха», «Сестра», «Сон», «Чумак» та багато інших. А 1857 року світ побачила збірка «Народні оповідання» Марка Вовчка. Надруковано видання було за сприяння Пантелеймона Куліша.

Багато літературних критиків не можуть знайти відповідь на питання: хто саме є автором цих оповідань? Чи допомагав Опанас Маркович Марії Вілінській писати їх, чи, можливо, він і сам є їхнім автором? Як би там не було, але збірка «Народні оповідання» відразу

отримала схвальні відгуки читачів. Вона викликала захоплення навіть у Тараса Шевченка. Разом із цим немає остаточної відповіді і на питання: чому письменниця обрала собі саме такий псевдонім – Марко Вовчок? За однією гіпотезою, воно пов'язане з прізвиськом її чоловіка, а за іншою – таке письменницьке ім'я дав Марії Вілінській Пантелеймон Куліш.

Оскільки Марко Вовчок знала багато іноземних мов, вона активно займалася і перекладацькою діяльністю. Так, письменниця переклала 14 романів Жюль Верна, а ще – твори Гектора Мало, Жана Маса, Люсьєна Біара, Каміля Фламмаріона та багатьох інших.

Марко Вовчок багато де подорожувала та була знайома з відомими письменниками і редакторами друкованих видань. Приміром, тривалий час вона співпрацювала з П'єром Жюлем Етцелем, що видавав «Журнал виховання та розваги», тому неодноразово їздила до Парижу. Етцель же переклав її «Марусю» французькою. Загалом Марко Вовчок побувала у Франції, Німеччині, Італії.

Розлучившись із Опанасом Марковичем, Марко Вовчок удруге вийшла заміж за Михайла Любача-Жученка. У 1875 році у пари народився син Борис. Новий чоловік письменниці служив по сільських відомствах, тому родина часто переїздила, жили в різних станицях. 1906 року вони оселилися у селищі неподалік Нальказі на Кавказі.

10 серпня 1907 року письменниця Марія Вілінська, яку всі знали як Марко Вовчок, померла. Поховали її у Нальчику.

Тетяна СТЕЦЕНКО

Народилася 06.09.1954 р. в с. Яблунівка Прилуцького району. Філологиня, педагогиня за освітою. Друкується у періодиці Чернігова, Львова, Хмельницького, Кропивницького. Видала книги «Сподівання дива», (2011 р.), «Коли щаслива жінка» (2015 р.), «Дочекайся мене» (2019 р.), «Дяка за любов» (2023 р.).

З-ЗИМНО

Захмариться. Затьмяніє... Задме...
Заблука-забреде здалеку зла
Зима. Застане завжди зненацька! Забереться звідусіль. Зустрітеться – заворожить. Змириться змусить, звісно. Загукає-загуде: «З-здас-туй-те! З-зем-ля-ни! З-запросіть з-завітати!

«З-заходь», – згодяться, звичайно.
Забажеє загуляти – «загуляє»!
Зопалу зімне, знищить зронене
зів'яле золото. Затопче запахи зовсім,
золюю засипле.

Зарегоче зловтішно! Зубами зацокоче: з-з-з-з...

Злякається... Замре знічено... Заляже зночі зеброю. Заночує за зрубом, затаїться.

Захоче – знову засвище, замете, захурделить.

Збереться здійснити завірюху – заплаче, заголосить, затужить, заквилить.

Залютує – зраненим звіром завие, забється, занудить.

Заодно заслабне, занедужає... Згубить жахуру, зцілиться звіробій-зіллям – закружляє, затанцює заметілю! Зозулиними зграями затріпоче.

Задумає зухвала зайда загостюватися – зробить! Зведе замки запорошені. Застрибає зайцями, забіліє завія. Задимлять засмучено замети.

Засніжить, застудить, занастить Землю. Застогне знесилена Земля, змерзне, здригнеться. Зразу задрімає залоскотана, здивована. Згодом засне, зімкнувши заважкі зіниці. Задубне заколисана, зморена, змарніла.

Захопиться Зима, заходить зимувати – зіщулиться, згорбиться. Захоче зігрітись. Змилосердиться, зупиниться заклопотано. Зажуриться, жалкує здіяним. Змаху застєбне задвірки, засуви засуне – заглушить, замкне замки залізом. Забуде згарячу за зроблене...

Загледить зранку заброди – засклпить, заморозить. Заводі замалює-замурує. Заливи запечатає, заснує. Затрусить засіки з зерном.

Захазяїнує, запанує зрештою низу, згори...

Запалає звечора зірниця. Заграє, зятряться, зазіяє зболено захід. Зажевріє згарищами...

З'являться заспані зимові зорі. Закліпають, запозіхають. Засяють, замиготять загадково. Заіскряться, засміються, зрадівши. Засрібляться зливою зорепаду. Зазоріють, зблискуючи: здоров'я зичимо! Здоров'я зичимо!

З-зимно зимою... Здорово!
Завершила, здопала Зима замислене.

Зуміла збороти, заховати Землю; заспокоїлась, зітхнувши.

Замилуюсь зачарована, замріюсь, задумана.
Згадаю забуте. Збагну згаєне, змарноване.

Заприсягнусь запам'ятати. Зачекаю змін...

Завесніє – зеленню звеселить!

14.12.2009

Степан Васильченко

На початку 1910 року в київській газеті «Рада» з'явилося оповідання з шкільного життя під назвою «Роман». Твір був підписаний псевдонімом «Степан Васильченко», що став постійним літературним ім'ям письменника-демократа Степана Васильовича Панасенка. Його самобутній талант яскраво розкрився у різних жанрах, але найбільшу славу митцеві принесли новели. Вони й досі зворушують читача глибокою правдивістю, ліризмом і художньою витонченістю. Проза Степана Васильченка, зігріта почуттям поваги до людської особистості, незмінно знаходить відгук у серцях читачів різних поколінь. 8 січня виповнилося 145 років з дня народження нашого славного земляка.

В автобіографічних записках «Мій шлях» Васильченко згадував: «Містечко Ічня, де я народився, одне з кращих містечок на Україні. Уже багато минуло років, як я ви-

мандрував із його, проте ще й тепер я часто з вдячністю згадую ічнянські поля, стави між садами... Осталась в пам'яті моєму Ічня ще своїми піснями та напрочуд хорощими голосами, що ними славила Ічня здавна...

Батько мій, козак Василь Панасенко, був ремісник – швець. Влітку, в жнива, вся сім'я виходила на заробітки – жати за сніп чуже...»

У розвитку нахилу до творчості Васильченко завдячував своїй дружній працюючій родині. Степан змалку полюбив народну пісню, казку, дотепний жарт. «Між працею і бідунням все ж можна було почути в сім'ї і пісню, і жарт, і байку...», зазначив письменник. Це сприяло розвитку літературних здібностей талановитого хлопця. Успішно закінчивши п'ятирічну школу в рідній Ічній, він продовжив навчання у вчительській семінарії в Коростишеві, а згодом – у Глухівському вчительському інституті.

Друкуватися в пресі молодий літератор почав 1903 року, а 1910-го взяв псевдонім Васильченко. Провідна українська щоденна газета «Рада», що видавалася в Києві, запросила його керувати відділом театральної хроніки. На сторінках газети Степан Васильченко публікував свої новели, згодом об'єднані у збірки «Ескізи» (1911) та «Оповідання» (1915).

Широке відображення у художньому доробку Васильченка знайшла учительська тема. У «Записках вчителя», новелах і оповіда-

ннях «Вечеря», «З самого початку», «Божественна Галя», «Гріх», «Над Россю» письменник реалістично змалював життя народних учителів. Глибоким розумінням психології дитини позначені його твори «Циганка», «Волошки», «Свекор», «Увечері», «Дощ», «Дома» та інші. Іноді сумні й трагічні, вони переважно проймають вірою у непереборну здатність українців долати будь-які перешкоди на шляху до кращого життя.

Під час I світової війни Степан Васильченко служив офіцером царської армії, командував ротою саперів. Тяжкі будні солдатів під постійною загрозою смерті, жахиття війни письменник зобразив у «Окопному щоденнику», оповіданнях «На золотому лоні», «Під святим гомін», «Отруйна квітка», «Чорні маки».

Цікаву сторінку літературного спадку Васильченка складають його драматичні твори: мелодрама «Чарівниця», комедія «Недоросток», одноактівки «На перші гулі», «Зіля Королевич», «В холодку». Найбільшу популярність із них здобув ліричний водевіль «На перші гулі» у постановці театру Миколи Садовського.

Велику біографічну повість про Тараса Шевченка з п'яти запланованих частин Васильченкові, на жаль, не судилося завершити. Автор встиг написати лише першу з них – «В бур'янах», в якій розповів про дитинство Кобзаря.

Творчість Степана Васильченка, зігріта почуттям поваги до людської

особистості, правдива і поетична, знаходить відгук у серцях читачів різних поколінь. Земляки гідно вшановують пам'ять видатного літератора. Ічнянські вчителі і учні школи №1 з любов'ю оформили кімнату-музей Степана Васильченка.

У серпні 1987 року з Канади на рідну землю батька прийшов син письменника Юрій Панасенко. Після відвідин Ічні він завітав і до Чернігівського музею-заповідника Михайла Коцюбинського. Особливо зворушливою була зустріч Юрія Панасенка і Юлія Коцюбинського. На збірці творів батька гість із Торонто залишив емоційний автограф: «Юліану Романовичу на милу і незгасаючу згадку про моє перебування на Україні. Краплина рідної крові єднає нас, наших батьків і предків. Юрко Панасенко. 27 серпня. 1987 року. Чернігів».

До 140-річчя від дня народження Степана Васильченка журнал «Літературний Чернігів» (№1/85, 2019, стор. 145-147) опублікував допис Олександра Олійника «Через батька згадай сина» про спілкування відомого журналіста з нащадками Степана Васильченка наприкінці літа 1987 року у Чернігові, а також вірш про долю Юрія Панасенка «Гостини».

Авторка публікацій –
Тетяна КУЗНЕЦОВА,
завідуюча відділом Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника
М. М. Коцюбинського

Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського

Борис Грінченко в Чернігові

До річниці з дня народження письменника
(09.12.1863 – 06.05.1910)

Різномісна творча спадщина Бориса Дмитровича Грінченка є виявом його багатогранної обдарованості, широти духовних інтересів, активної любові до рідного краю. Талановитий педагог, прозаїк, поет і драматург, перекладач і публіцист, організатор видавничої справи, лексикограф і громадський діяч підніс свідомість українців.

«Справжня біографія Грінченка – то його невсипуща, безупинна, од першого виступу ще юнаком аж до останнього моменту, праця задля рідного народу, його повсякчасна готовність душу свою пожити за трудящий люд. Замість сухих хронологічних дат бачимо в цій біографії довгу низку живих праць, що ними проложив у житті свою путь Грінченко», писав його сучасник Сергій Єфремов.

У 1894 – 1902 роках Борис Грінченко з дружиною-письменницею Марією Загірною і донькою Настею жив у Чернігові, працював у губернському земстві. В умовах фактичної заборони української книжки, обходячи цензуру і неймовірними зусиллями домагачись мети,

Грінченко видав цілу низку україномовних книжок для просвіти земляків. Ця нелегка праця була розпочата ще на Слобожанщині, де Грінченки вчителювали раніше, але найбільш активно Борис Дмитрович видавничу діяльність провадив у Чернігові. Тут вдалося випустити у світ понад чотири десятки найменувань книжок. На той час у Східній Україні це було єдине видавництво популярної літератури для народу. Ця важлива сфера діяльності Бориса Грінченка пов'язана з ім'ям Івана Череватенка, який доручив своїм братам Степану і Миколі передати Грінченкові 1000 карбованців для видання дешевих народних книжок.

Заповіт Івана Череватенка дав змогу реалізувати його «прагнення створити для співвітчизників саме українські книжки».

Видавництво було розпочато 1894 року. Титанічну редакторську, коректорську, адміністративну роботу взяли на себе Борис і Марія Грінченки. Видання книг для народного читання за умов придушення усього українського було справою честі справжніх патріотів. Через односторонню і товаришів Грінченко поширював книжки серед сільського населення Чернігівщини, Київщини і Слобожанщини. Просвітянська праця подружжя Грінченків давала свої плоди.

Селяни-українці з ентузіазмом сприйняли появу книжок рідною мовою, це спонукало Бориса і Марію Грінченків до продовження розпочатої справи. За умов суворого цензури, тотальних заборон і переслідувань усього українського Борис Грінченко видав популярні нариси про Івана Котляревського, Євгена Гребінку, Григорія Квітку Основ'яненка та інших діячів культури.

У Чернігові Грінченко створив і видав свої найвідоміші етнографічні праці. У 1898 – 1902 рр тут побачили світ «Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях» у 3-х томах, «Каталог музею старожитностей В. В. Тарновского (1899)», «Литература украинского фольклора» (1777 – 1900 рр), збірки казок, байок і дум.

Плідна творча співпраця і змістовне листування протягом багатьох літ поєднували Бориса Грінченка з Михайлом Коцюбинським. У меморіальній бібліотеці останнього збереглися Грінченкові книжки «Драми й комедії», «Из уст народа», «Неймовірний, або Чоловік та жінка без віри не спілка: драма на п'ять дій», «Оповідання», «Пісні та думи», «Робінзон», «Хатка в Балці», збірники «Криничка», «Степові квіти», «Хвиля за хвилею», «Думи кобзарські», «Український декламатор», «Досвітні огні», альманах «Дубове листя», над створенням і випуском якого працювали Микола Чернявський, Борис Грінченко і Михайло Коцюбинський.

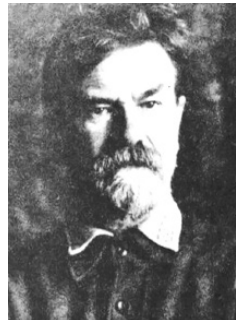
На Чернігівщині вдячні нащадки добре пам'ятають про титанічну працю Бориса Грінченка. У центрі міста на будинку колишньої земської управи (нині обласна адміністрація) на його вшанування встановлена меморіальна дошка, в незалежній Україні заснована премія імені Бориса Грінченка.

Тетяна КУЗНЕЦОВА,
завідуюча відділом
музею-заповідника

Його робота не загинула марно

Про Михайла Михайловича Могилянського (04.12.1873 – 22.03.1942)

Багатим, яскравим, насиченим інтелектуально і естетично був духовний світ нашого земляка чернігівця Михайла Могилянського. Поет і прозаїк, перекладач і видавець, критик і літературознавець виявив талант у різних творчих сферах.

Видання «Сіверянський літопис», «Скарбниці української культури», часопис «Літературний Чернігів» упродовж багатьох літ публікували цікаві змістовні матеріали про Михайла Могилянського,

а також його дітей Ладю і Дмитра.

Цьогорічний №3/103 «Літературного Чернігова» напередодні 150-ї річниці з дня народження Михайла Могилянського вмістив його прозовий твір «Щастя». У статті видатних українських науковиць Тамари Демченко і Світлани Іваницької «Скептик, якому властиво захоплюватися» (рубрика «Ювілеї») читаємо: «Треба згадати і внесок редакції журналу «Пам'ятки України». До 140-ї річниці з дня народження М. Могилянського її співробітники зробили читачам гарний подарунок – підготували тематичний випуск, повністю присвячений ювіляру. Обкладинку часопису прикрашав репродукція портрета героя нарисом пензля Михайла Жука. Картина написана у 1924 році у Чернігові, зберігається у приватній колекції».

У ювілейному випуску вміщено 12 праць, що належали не лише столичним та чернігівським авторам, але й репрезентували дослідників із Запоріжжя та Дніпра. Упорядники відзначили й «конструктивну підтримку проєкту, надану правничками Михайла Могилянського, онуками його доньки Ладі, пані Іриною Єфимовою та пані Єлизаветою Шнайдер, які живуть у Канаді».

Рідні про Гликерію Максимівну Коцюбинську

«Старовинне фото дає уявлення про молоду панну Луцю. Вона була вродливою, з гарним, блідим і тонким обличчям, на якому грала приємна усмішка. Глибокі, лагідні й немов би трохи стомлені очі. Зачіску прикрашають білі шовкові лілеї. Темна гарна сукня з білою мережаною бертою біля вирізу на грудях добре облягає стрункий стан».

...Бабуня, Гликерія Максимівна, народилась у 1837 році. В 1863 вона проти волі батьків одружилась з удів-

Автори статей і матеріалів зробили спробу показати процес формування ідентичності видатного українця, відтворити сторінки непростого долі його родини. У підготовці 9-го номеру журналу за 2013 рік узяли активну участь кандидат історичних наук Тамара Демченко, доктор історичних наук Світлана Іваницька, Микола Чабан, Світлана Ляшко, завідувачка відділу Чернігівського обласного історичного музею ім. В. Тарновського Тетяна Журавльова.

Пропонуємо увазі вдумливого читача фрагменти статті працівниць Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського вченого секретаря Ольги Ермоленко і головного зберігача фондів Галини Степанець «М. Могилянський та М. Коцюбинський: літературна співпраця»:

«Важко навіть уявити, як могла скластися творча біографія М. Могилянського, якби не його взаємини з М. Коцюбинським. Позналилися письменники особисто серпневим вечором 1896 року в Алушті. Перші приємні враження переросли в тривалі дружні стосунки, листування між ними було надзвичайно активне, насичене літературними зацікавленнями. М. Могилянський надіслав до М. Коцюбинського 72 листи».

Михайло Коцюбинський остаточно переконав М. Могилянського перейти до українського письменства. «Якось прочитав Михайло Михайлович, – згадував М. Могилянський, – мій маленький нарис «Короткое свидание», надрукований у місячнику «Всемирный вестник», і з того часу не давав мені проходу з проханням і умовлянням писати українською мовою. До розмов на цю тему повертався при кожному побаченні й дуже був задоволений, коли я послухався його поради...».

Українські оповідання М. Могилянського з'явилися в «Літературно-науковому віснику», «Українській хаті» на початку ХХ століття – «Наречена», «Недоля», «З темних джерел життя», «Коротке побачення», «Згуба», «Сльози», «Млості», «Покута». Пізніше всі вони увійшли до збірки «Оповідання» (Петроград, 1916) з присвятою М. Коцюбинському.

У листі до Могилянського від 18 березня 1912 року Коцюбинський писав: «Тільки що прочитав Ваше оповідання «Стріл» і воно дуже подобалося мені. Особливо яким стає завдання оповідання, коли дочитаєш до кінця. Кінець вам особливо удався, оповідання задумано і видано щасливо. Трохи б треба почистити мову – мова ж у белетристичному творі – половина, коли не більше, краси його. Ну та се річ набувна, напишете ще кілька оповідань і опануєте мовою...»

Пишіть, дорогий Михайле Михайловичу, я певний, що Ваша робота марно не загине, що вона дасть щось для вас і для нашої літератури. Од широкого серця вітаю Вас. Мені дуже приємно було стрітись з Вами на одному полі і навіть в одному журналі».

Протягом останніх трьох років життя Коцюбинський співпрацював з Могилян-

ським на перекладацькій ниві. М. Могилянський переклав більшість творів М. Коцюбинського російською мовою. За життя письменника виходять два томи оповідань у Петербурзі. А добрий товариш і перекладач уважно відслідковує, як розходяться книжки, де і як з'являються рецензії, і щиро радіє цій популярності...

1912 року вони разом їздили в Гуцульщину. Особливість подорожі була в тому, що М. Могилянський зустрівся там із І. Франком, М. Грушевським, Олександром Олесем.

Після смерті Михайла Коцюбинського Михайло Могилянський почав ще активніше досліджувати та популяризувати його творчість.

М. Могилянського та М. Коцюбинського поєднувало не тільки місто проживання – Чернігів, а й любов до літератури, до України, патріотами якої вони були, безсумнівно, почуття честі...

У меморіальній бібліотеці М. Коцюбинського зберігається низка книжок М. Могилянського з дарчими написами автора старшому товаришеві.

... * * *
Їхнє знайомство відбулося влітку 1896 року в Криму. У спогадах Михайла Могилянського «Людина великої культури» читаємо: «Серпневим вечором, року 1896, зустрів я Михайла Михайловича на вулицях Алушти. Ішов попід руку з жінкою. Віра Устимівна познайомила нас... (Віру Дейшу Могилянський добре знав ще з гімназійних літ).

...Кілька хвилин коротенької розмови, але чомусь пам'ять заховала його образ таким, яким бачив його вперше серпневим вечором на тлі так художньо змалюваного ним Криму... Молодий і бадьорий, усією постаттю справляв він якесь надзвичайно лагідне, гармонійне враження. В тім, як зодягався, носив бриля, в ритмі усіх рухів – було щось од тієї елеганти, яку важко змалювати, але яка невпійманно почувалась...

Мила простота, сердечна ширість, безпосередність – були основними рисами його характеру...

Ближче познайомились ми з Михайлом Михайловичем у Чернігові, коли він дістав там земську посаду – особливо з кінця 1899 року, коли я на чотири роки засів у Чернігові під наглядом поліції...»

Кілька років Михайло Могилянський жив недалеко від будинку Коцюбинських. Їхні зустрічі почастішали, а стосунки зміцніли.

Віру Устимівну Могилянську характеризував як людину жвавого темпераменту, веселу, з громадськими інтересами, працювиту, хазяйновиту господарку, гарну матір, з добрим серцем.

Аматорське фото зафіксувало Михайла Могилянського і його сина Дмитра під час їхнього літнього відпочинку у Чернігові разом із подружжям Коцюбинських. Особливого колориту додають їхні оригінальні волохаті капелюхи. Дмитро Могилянський вдягнутий у форму гімназиста.

Київ, друга половина XIX ст.

цем Михайлом Матвійовичем Коцюбинським, нашим дідом. 1864 року у них народилась перша дитина – Муся, як вона пестливо називала нашого тата. Потім – ще четверо: Лідя, Хомця, Льоня, Ольга...» – читаємо в розділі «Серцем сина» книги Ірини Коцюбинської «Спогади і розповіді про М. М. Коцюбинського».

Усе, що любив первісток, чим він захоплювався, було близьким і цікавим його матері. Вона мала добрий смак, любила літера-

туру і мистецтво. На думку сина, матуся була людиною зі складною, тонкою і глибокою душевною організацією. Вплив Гликерії Максимівни благотворно позначився на формуванні світогляду майбутнього літератора. В одному з автобіографічних листів Михайло Коцюбинський писав: «Особливо з матір'ю, од якої я дістав її психічну організацію, чутку і вразливу, ми були у великій приязні, і, власне, їй завдячую я нахил до всього гарного та любові і розуміння природи...»

На струнах серця

Талановита і самобутня поезія українського поета-романтика Віктора Забіли – яскраве явище української літератури першої половини XIX ст. Уродженець Чернігівщини, він був частим гостем Качанівки, товаришував з родиною Тарновських, Тарасом Шевченком, Михайлом Глинкою. Покладені на музику два його твори – «Гуде вітер вельми в полі» та «Не щебечи, соловейко» принесли Забілі довічну славу і стали окрасою українського романсу.

1906 року у Львові вийшла збірка його віршів «Співи крізь сльози» під редакцією Івана Франка. Поезія в основному інтимна, за змістом автобіографічна, вражає серце, викликає в душі якийсь особливий зажурливий настрій. А ще примушує задуматись над долею митця, самобутній талант якого так і не був втілений до кінця.

А Забіла мав від природи немалий поетичний хист і за кращих умов виховання та життя він міг бути виразним і талановитим поетом. Як зауважив Пантелеймон Куліш, «...Це був чолов'яга з великим природним даром. Хоч може хто й здивується, та я скажу, що це в нас був би другий Гоголь, ще, може, до того Гоголь український, коли б у нього була така дорога, як у Гоголя, і такі приятелі».

В. М. Забіла (1808 – 1869) народився на хуторі Кукуріківщина Борзнянського повіту Чернігівської губернії в сім'ї дрібного поміщика. В дитинстві він рано втратив батька, якого дуже любив. Його вірш «На той світ до батька» наповнений голосом скорботи, дає зрозуміти, що дитинство майбутнього поета було самотнім і безраднішим:

*Нащо, тату, ти покинув
Мене сиротою,
Чому мене не взяв малим
В могилу з собою?*

Через два роки після відкриття Ніжинської гімназії вищих наук у чотирнадцятирічному віці Забіла вступив до цього престижного закладу, де разом з ним навчалось багато талановитих підлітків. У фондах Ніжинського архіву збереглися документи, які наочно свідчать про це. В одному з них сказано, що «Забіла Віктор, син титулярного радника: вступив 15 квітня 1822 року, вибув 7 березня 1825. Роки навчання у Ніжинській гімназії лишили найкращий слід у житті. В гімназії він потоваришував з Миколою Гоголем, з яким, як запевняє Пантелеймон Куліш, навіть «...сидів на одній лаві», та майбутнім господарем Качанівки Василем Тарновським (старшим).

Не закінчивши повного курсу гімназії, вступив на військову службу. 18 вересня 1825 року його було зараховано до Київського драгунського полку. Разом із призначенням він одержав звання унтер-офіцера. Служив у гусарах і дослужився до звання майора. Час служби пролетів весело в постійних гулянках з друзями-гусарами. Після 8 – 9 років служби вийшов у відставку і повернувся в рідний хутір на Чернігівщині.

Саме тоді в сусідньому хуторі Мотронівка Забіла познайомився з донькою господарів Любов'ю Михайлівною Білозер-

ською, в яку щиро закохався. Відчувши прихильність з боку дівчини, він став частим гостем на хуторі. Вже за рік відбулись формальні заручини і навіть призначено день весілля. Свідки згадують, що це була дуже гармонійна пара. Молода 17-річна висока білява дівчина зі стрункою постаттю, з продовговатим лагідним обличчям, ясними блакитними очима, вона щойно закінчила Полтавський інститут. Була врівноваженою і спокійною.

Молодому було близько 25 років. Стрункий, середнього зросту, злегка кучерявий, смугляве ледь рябувате від віспи обличчя, великі карі очі. До того ж – жартівник, добродушний, сердечний і щирий.

Пантелеймон Куліш згадував: «Між іншими здібностями своїми до великих і малих речей, дивував мене він більш всього своїм комізмом, своїм гумором, вмінням кожну людину поставити на сцену, про яку оповідав так, мов її бачив на власні очі».

Це був найщасливіший період у житті Забіли. Та, мабуть, справжнє щастя не буває довговічним. У цей час Білозерських став відвідувати їх новий багатий сусід Ілля Боголюбцев. Не зважаючи на заручини Любові Михайлівни, він все ж таки посватався до неї. Після Любиної відмови звернувся до її батька, і старий Білозерський вирішив віддати дочку за Боголюбцева. Ні докори дружини, ні сльози доньки – ніщо не змогло переконати його. І Любу повинчали силою, проти її волі.

Саме в цей час, під впливом пережитого, Забіла почав писати вірші. Його перші вірші опублікував Євген Гребінка в альманасі «Ластівка» (1841), після чого поет став досить відомим в Україні. Перші спроби, як і вся майбутня творчість, позначені рисами романтизму. Майже вся поезія В. Забіли повністю суб'єктивна, за змістом – автобіографічна. Мабуть, в історії літератури немає другого такого письменника, який би всю літературну працю спрямував на ілюстрацію особистого життя. Основні мотиви його творів – самотність, туга, нещасливе кохання:

*Сонце зійде – я нуджуся,
І заходить – плачу:
Котру люблю дівчиноньку,
Тієї не бачу –
(з вірша «Соловей»).*

За словами П. О. Куліша, найкращі вірші Забіли про кохання: «В них чується так багато щиро, безпосереднього життя, виливається така правдива та глибока туга, що мимоволі, навіть, вони вражають серце...»

Поетична спадщина Забіли невелика. Він написав близько сорока віршів. Але не можна забувати про ті умови, серед яких жив

поет і під впливом яких формувалася його літературний талант. «Тоді, – наголошує П. Куліш, – між українським панством рідко ще хто вмів розмовляти українською мовою, і сам Шевченко говорив у гостях все по-російськи. Хіба знаходив дуже почутку собі людину між земляками, що віддалилися від рідного берега і вплили глибоко в московщину...».

Забіла ж у такий смутний період не лише не забув української мови, але й писав нею вірші. Якби нещаслива доля поета не заховала його твори на довгі роки, вони б стали справжнім надбанням для української літератури свого часу.

Хутір Забіли знаходився недалеко від помістя Тарновських, і його поетичну душу приваблювало, насамперед, літературно-художнє середовище садиби. Тому поет був досить частим і бажаним гостем Качанівки.

В один із візитів влітку 1838 року він зустрівся тут з видатним композитором Михайлом Глинкою, який у своїх «Записках» згадував про це: «Малоросійський поет Віктор Забіла іноді також гостював у Качанівці... дві його малоросійські пісні «Гуде вітер» і «Не щебечи, соловейко» я поклав тоді ж на музику». Скоро ці пісні набули всенародного визнання і стали дійсно українськими народними.

Згадує Глинка в «Записках» і про те, як часто в Качанівці влаштовувались музичні вечори і як уміло на них Забіла перекладав: «...Віктор Забіла був надзвичайний майстер перевтілень, особливо добре він показував сліпців. Перший скрипаль Тарновського, Калініч, якимось від однієї з вистав увійшов у такий захват, що вигукнув: «Це, добродію мій, чаклунство, досконалий артик!»

В. І. Штернберг.
Портрет В. І. Забіли

Тоді ж у Качанівці був написаний портрет Забіли, який зберігся до нашого часу. Це робота відомого пейзажиста В. І. Штернберга, який в цей час також гостював у Тарновських.

Крім того, є ще одна його картина – «Музична сходка в Качанівці», де Забіла зображений у колі друзів. З цього приводу збереглись спогади Михайла Глинки: «У мене в оранжереї збирались Маркевич, Скоропадський, Забіла і Штернберг. З'являвся Палагін зі скрипкою, Яків з контрабасом і віолончеліст... Ці сцени продовжувались часто, і Штернберг вдало зобразив наші зібрання...».

В. І. Штернберг. Музична сходка в Качанівці. 1838 р.
(В. Забіла сидить другий зліва).

В качанівському альбомі Віктор Миколайович залишив кілька рядків з авторським підписом: *Худоби маєте геть, геть чимало; Здоров'я в Бога ви просіть!!! Найдіть собі ви жінку вірну, гарну!*
Да з нею в світі весело живіть, живіть.
Сто літ, сто літ!!!

Віктор Забіла

Підпис стоїть зразу ж під автографом Т. Г. Шевченка, датованим 21 серпня 1859 року. Разом бути в цей час у Качанівці вони не могли, інакше б В. В. Тарновський-молодший, який зустрічав Тараса Григоровича, обов'язково в своїх спогадах згадав би про це. Найшвидше, Забіла їхав до садиби, сподіваючись побачити Шевченка, але не застав його. А сам вірш, очевидно, був присвячений Василю Васильовичу Тарновському (молодшому), який в цей час ще не був одружений.

Серед матеріалів колекції В. В. Тарновського збереглось кілька рукописів Забіли, біля одного з яких примітка автора – «написано вишнівкою».

На початку 60-х років садибу Забіли продали за борги. Тоді він почав утримувати поштову станцію, але недовго. Останні роки

жив у Борзні в сестри. Це вже був дуже немічний чоловік, який більше мовчав, а якщо і говорив, то невесело.

Помер у 1869 році, похований у Борзні. На похорон прийшло багато кріпосних, які плакали за ним, як за рідним батьком. Плакали селяни, яким поет побудував хати. Плакали ті, хто відчув його добре серце. Плакала Любов Михайлівна і, дивлячись на її сльози, плакали ті, хто пам'ятав їхнє нещасливе кохання.

У некролозі на смерть поета львівський журнал «Правда» писав: «...Помер на Україні в місті Борзні сивим дідусем писателів давнішої школи Віктор Забі-

ла... Заслугує й він дяки в потомства, бо ще тоді почав свої співи складати, як Шевченка не було в словесності. За життя покійника Забіли критика українська була до нього надто жорстока...Мертвому весь недорозум прощено. Чистими сльозами брати по братаві заплакали».

Невдячні нащадки не зберегли місце, де лягли тлінні останки поета. Пророчими виявились слова:

*Ніхто в світі не знатиме,
Де моя могила...*

Якби Забіла написав лише два вірші, покладені Глинкою на музику, цього було б уже достатньо, щоб зарахувати його до шеренги класиків української поетичної та музичної спадщини. Своєю невеликою, але високохудожньою творчістю він зробив значний внесок у становлення нової української літератури першої пол. XIX ст. І особливе місце у формуванні його самобутнього, яскравого таланту зіграло інтелектуально-художнє середовище качанівського культурно-мистецького осередку.

Оксана ПЕТРЕНКО,
завідувачка культурно-освітнім
відділом Національного
історико-культурного
заповідника «Качанівка»

Володимир Іванович Фриз народився 1948 року. Заслужений лікар України, завідувачий відділенням ендокринології Чернігівської міської лікарні № 2. Один з провідних фахівців України в цій царині медицини. Пише прозу і вірші, в тому числі поезії польською мовою. Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Леоніда Глібова (2017 р.), встановленої у 2002 році літературною спілкою «Чернігів» та журналом «Літературний Чернігів». У нашій газеті було надруковано кілька колоритних оповідань автора з циклу про Київ – «Історії неповторного Подолу» (в № № 1, 6, 11, 12, 16). А в № 21 оповідання «Сусіди».

Федора згідно розпорядження Шухевича перед святкомом другого листопада 1944 року прибув до Скнилова. Втомився, бо дорога була далека і вимагала надзвичайної обережності. Органи НКВС розпочали активну діяльність пошуку та знищення учасників спротиву. Вузкоколішкою з гір доїхав до Вигоди. Звідти чотовий місцевої боївки УПА довів його на фурі в місто Долину. На краю залізничної станції вночі хлопці з повітової екіпажу УПА посадили Федору у вантажний вагон поїзда, що йшов до Львова. На станції Скнилів зійшов. Машиніста попередили і він на хвилину зупинив поїзд перед станцією. Згідно наказу, у Скнилові мав зустріч з чоловіком, котрий жив у будинку поруч колишнього Антонієвого греко-католицького монастиря, спаленого поляками у 1918 році. Знав цю місцевість давно, бо воював тут в рядах УГА під час Польсько – Української війни.

Вже світало, коли подолав чотири кілометри від станції до села і на кінець дійшов до знайомого будинку. Дві доби без сну давалися знаки. Кілька разів був тут і добре знав господаря. Тут жив Антось Литвин, член УВО і ОУН з 1937 року.

Біля стодоли кілька раз негласно гавкнув пес, наче давав знак своєму господареві. Мабуть, так навчили його, а може, впізнав Федору, бо відразу заговів.

Федора чотири рази смикнув за довгий шнур, натягнутий від паркана до хати. Виглядало так, що прив'язали його, аби сушити білизну. Та коли смикав за шнур, в шибку вікна стукала алюмінієва ложка. Це був знак, що прийшли свої. За якийсь час до хвіртки підійшов господар. Пан Казимир назвав своє псевдо, додав гасло а потім привітався, як годиться віруючій людині. – Слава Ісусу Христу, Антосю. – Слава навіки Богу, пане Казимире, – почув у відповідь. – Я на вас чекаю з часу, як прогрімів штрикою* потяг. Прошу до хати.

Коли зайшли до хати, відчув запах церковних свічок. Жінка вже поралася біля ц'єца**. Була одягнута в чорне, як при жалобі.

– Може, маєте небіжчика, – співчутливо запитав Федора.

– Так, пане Федора, маємо. І не тільки ми, а й усі галичани, бо помер наш Митрополит, – відповів Антось. – Вчора він відійшов у вічність. У Львові біля Собору Святого Юра, на вечір зібрався здвиг народу. До Собору не підійти, тисячі людей обсту-

пили святиню. Плачуть і моляться за упокій душі нашого Владика. Сталось це за квадранс друга. Ще 17 жовтня наш Митрополит, хоч важко йому було, востаннє відправив богослужіння у Соборі. Почував себе дуже зле. Далі з кожним днем ставало йому все гірше, а останні три дні вже був без свідомості. Сьогодні тіло Владика мають перенести з каплиці митрополичих палат до Свято-Юрського собору. Хочу, пане Казимире, побути хоч хвилину біля нашого духовного наставника і попрощатися з ним. А завтра вдосві-

можна їм все, навіть вбивати. Та за все це колись треба буде їм відповідати. Після Митрополита Андрея митрополичий престол має посісти Йосип Сліпий. В листопаді 1939 року він призначений наступником, і я боюся, що на нього також чекає подібна участь. Дуже підозріло виглядає ця смерть, Антосю. Дуже підозріло. Вони вміють вишукано вбивати тих, хто стоїть на їхньому шляху. Ще при першій окупації в 1939 році радянська влада не давала спокою Митрополитові. А коли другий раз прийшли, то почали відверто над ним знущатися. Без кінця викликали на допити, висували звинувачення в співпраці з німцями, з ОУН, стежили за ним та творили різні компромати. Все це підривало здоров'я немолодого Владика. Тож не виключено, що серед його прислуги могли бути агенти НКВС, які отруїли його.

Федора замовк, роздумуючи над тим, що сталося. Смерть кожної людини трагедія, але смерть духовного провідника Українців на теренах Західної України – це непоправна втрата, яка буде мати негативні наслідки в багатьох напрямках і особливо в царині очікуваної

Городоцькою, яка вже очікувала перейменування на «Першотравневу», йшло стільки людей, що не містилися на проїзній частині вулиці і хідниках. Трамвай повільно сунувся за людьми, час від часу, коли ті чомусь зупинилися, роздратовано дзвонив. Але ради не було, тлум не розступався, бо не було куди.

Вийшли з трамвая проти Собору Святого Юра і потрапили у величезну юрбу народу, яка підхопила їх і дуже повільно майже понесла в керунку головних воріт храму. Десь за годину вийшли на подвір'я між собором і палацом митрополитів. Коли підіймалися сходами на терасу, рух сповільнився, бо така ж кількість людей виходила на терасу протилежними сходами. Перед головним входом людський потік майже зупинився, а схлипування і плач жінок почали наростати. Плакали не тільки жінки. Серце Федори наче щось стиснуло, з'явився болючий щем, а дихання затамувалося. Зі страхом думав, що зараз побачить мертвого Владика, який при житті здавався безсмертним. Гадалося, що має він жити вічно, бо як ніхто інший своєю величчю, своїми праведними діями і великими

до Львова. Заборонили нелюди і антихристи, – заповнив простір храму гнівний гамір людей. Повільно наближаючись до ложа вічного спочинку Митрополита, Федора роздумував про те, що цю людину українцям послав сам Бог. Молодий чоловік, який виріс у вже давно колонізованій родині, але мав українське походження, раптом відчув поклик своєї крові і потребу прийти на допомогу та прислужитися своєму народові. Він очолив українську греко-католицьку церкву з упевненістю, що церква мусить мати національне обличчя. Добре розумів, що мова є цементом нації. Шептицький легко розгадав небезпеку москвофільства, яке мало за мету формувати із західних українців національних гібридів, аби знищити їх національну ідентичність. А ще, по суті поляк, повстав проти дикої колоніальної політики Польщі стосовно українського народу. Саме він звернувся до Ватикану з вимогою припинити колонізацію і окатоличення українців. Етносу, що за кількістю домінував не тільки в Галичині, Волині, Поділлі і навіть в Буковині, Лемківщині, Надсянні, Холмщині, Південному Підляшші та Любешівщині.

Федора пригадав слова отця Проскурницького, що Митрополит Андрей творить українську державу через слово Боже і християнські цінності. Він написав працю «Як будувати рідну хату», саме він, будучи єпископом Станіславським, промовляв до Гуцулів слово Боже гуцульським говором і написав послання «До моїх любих гуцулів» на їх діалекті. Його переслідувала польська влада і звинувачувало у зраді польське римо-католицьке духовенство. Над ним знущалися та погрожували знищити сталінські і гітлерівські заїди, його зраджували навіть деякі греко-католицькі єпископи, а він залишався непохитний, бо був чесний як перед Богом, так і перед людьми.

Митрополит Андрей лежав, наче не помер, а заснув. Немов приліг відпочити від титанічних трудів продовж 52 років, на ниві розбудови та вдосконалення Української Греко-Католицької церкви, що здійснювала захист інтересів українського народу в умовах колоніальної політики польської держави. За мудрі настанови і титанічну працю в народі його називали Українським Мойсеєм або Духовним Провідником української нації. А він при житті скромно розписувався під документами – «Смиренний митрополит Андрій».

І коли помер, лежав смиренний і умиротворений, а лице його випромінювало любов до всіх, хто прийшов з ним попрощатися. Разом з тим на його лиці залишалася тінь турботи і печалі, бо відчував Владика, яка небезпека нависла над українцями та їх захисницею Греко-Католицькою церквою.

ПРИМІТКИ

*Штрика – залізничне полотно (нім)

**П'єц – пич (поль)

Володимир ФРИЗ

Панахида

та повезу вас кінями в призначене місце та передам людям, які знають, куди вам потрібно потрапити. А нині, якщо ви бажаєте попрощатися з Митрополитом, то можете поїхати з нами, бо я з жінкою мушу конче там бути. – Здається мені, що це небезпечно, – вголос засумнівався Федора. – Маю дуже відповідальне завдання, а там в соборі енкаведистів буде більше, ніж досить. Антось засміявся.

– Пане Казимире, там буде стільки народу, що вони якби і хотіли, то не зможуть когось арештувати. Не посміють, бо народ гнівається на них через те, що збираються закрити нашу церкву, а Митрополита довели до смерті. Бояться гніву людського. Поки Шептицький був живий, то церкви москалі не торкалися.

– А власне, бо Владика Андрей мав величезний авторитет і не тільки в Галичині, а у всьому світі, – зауважив Федора. – При ньому совіти боялися нищити нашу церкву. Тому, Антосю, маю думку, що дуже схожа його смерть на вбивство, і напевно, причетні до цього енкаведисти. Адже митрополитового брата Леона і його дружину Ядвігу вони вбили в Прилбичах у родовому маєтку Шептицьких ще у 1939 році. І ніхто за це не відповів, бо гадають ці виродки, що

підтримки світовою спільнотою боротьби українців за свою незалежність.

– Ну то що, пане Казимире, підете з нами в Собор чи будете відпочивати? – запитав Антось. – Бо ми з жінкою за годину підемо до станції. Поїзд о дев'ятій. Вирішуйте.

– Я з вами, – відповів Федора. – Зараз маємо пів на сьому. Годинку відпочину і поїдемо. Було б гріхом, маючи нагоду, не попрощатися з Митрополитом Андреем.

Прибули до Львова потягом в половині десятої. З вокзалу трамваем їхали довго. Вулицею

справами, любов'ю до обездоленого та приниженого українського люду заслужив жити вічно. Пройшли під аркою зі скульптурами Митрополитів Анастасія, Лева та святого Юрія Змієборця і зайшли до приміщення храму.

Посеред храму стояла домовина, в якій непорушно і величаво лежав Владика Роман – Андрей Шептицький. Біля його голови стояли архієпископи Йосип Сліпий та брат Митрополита Климентій, в миру Казимир Шептицький. Поруч архієпископ Римокатолицької церкви Болеслав Твардовський і його помічник Євгеній Базяк та вірменський капітулярний вікарій Деонісій Кастанович. Представників нової влади у храмі не було, бо і не могло бути.

Люди повільно проходили біля гробу Митрополита, плакали, хрестилися, цілували його руки та прощалися, бажаючи Владичі Царства Небесного, яке він без сумніву заслужив.

Федора здивовано побачив, що біля померлого немає брата Станіслава. На це також звернули увагу інші. – Не дозволили комуністи родині Митрополита приїхати з Польщі

Віра Боднарук: з Україною в серці

Педагог, мистецтвознавець, професор, голова Товариства Української Мови ім. Т. Шевченка в США. Все це і ще багато чого – невтомна пані Віра Боднарук. Як і її чоловік Богдан Боднарук, обоє вони – справжні подвижники української справи в діаспорі. Зараз мешкають у штаті Флорида, згуртували довкола себе активних, талановитих українців. Відзначають всі дати української історії, шанують і підтримують наші традиції.

Товариство Української Мови активно підтримує фінансово видавничу справу в Україні, видання книг, газет і журналів. У тому числі наші Чернігівські обласні газети «Струна» і «Світ-інфо», багатолітніми читачами яких є подружжя Боднаруків. Вони отримують від редакції газети не лише

в електронному варіанті, а й самі видання поштою. Також ТУМ підтримує стипендіями наших студентів.

А зараз, у важкий час випробувань для України, боротьби з російською агресією, ТУМ і загалом українці діаспори активно допомагають нашій державі, виходять на вищі державні інституції США у справі такої допомоги. Також надають фінансову підтримку нашій армії, біженцям, пораненим, родинам загиблих воїнів.

Друкуємо розповідь про пані Віру Боднарук, яку написав Ігор Пасічник, Ректор Острозької академії. Ця стаття надрукована у книзі «Софія Русова. Мемуари», яку видала Полтавська обласна організація Товариства «Просвіта» за фінансової підтримки ТУМ (США).

Петро Карпенко-Криниця

Поет української еміграції, народжений на Куликівській землі Чернігівщини. Дивовижно, що ім'я поета та його творча спадщина досі невідомі в Україні і вже позабуті у діаспорі. А у далекі вже 50 – 60-і роки минулого століття

леде не кожне українське друковане видання вільного світу прагнуло обов'язково мати на своїх сторінках твори поета. В Україні ж, вже незалежній, можна знайти лише випадкові згадки в антологіях літераторів діаспори.

Більше десяти років намагаюся змінити це. Допомагають добрі друзі-земляки: засновник та редактор обласних газет «Світ-інфо» та «Струна» Петро Антоненко з Куликівки, староста Бакланової Муравійки, рідного села поета, Наталія Притиковська, її незмінні помічниці з будинку культури та сільської бібліотеки Тетяна Притиковська, Ольга Суровець.

За ці роки вдалося встановити чимало фактів з біографії поета, знайшлися навіть його родичі. Зараз досліджую метричні книги сільського храму, аби дізнатися більше про родовід Петра Карпенка-Криниці. Сподіваюся, що і в цій спільноті скоро з'являться результати нових досліджень.

Петро Карпенко-Криниця люто ненавидів москвитів. Недаремно! Його рідне село у березні 2022 зазнало російської агресії і досі відбудовується з руїн. Прикметно, що саме Бакланова Муравійка стала першим українським населеним пунктом, про визволення якого офіційно повідомив наш Генштаб!

Найбільш цитовані рядки поезії Петра Карпенка-Криниці, що публікуються нижче, не є окремим твором. Це частина поеми «Із зошита підпільника» зі збірки «Солдати мого легіону» (Чикаго, 1951).

Володимир ПОВОЗНИК,
краєзнавець, адміністратор групи у Фейсбуці
«Петро Карпенко-Криниця – український поет»

Москва

Спитаю у вітра, старого прибудди,
Що тугу в просторах висурмулює й гнів:
«Хто каторжні нори Сибіру запрудив,
Невинною плоттю людського набив?»

Карельські, Колимські, Далекого Сходу –
Хто нетрі, де шкритись згуба жива,
Труною зробив для бездолних народів?
І вітер одкаже: «Я знаю: Москва!»

Спитаю у сонця, гарячого друга:
«Хто в пашах в'язниць, сутеренах сирих,
Упившись злом нелюдської наруги,
Катує братів-сонцелюбів моїх?»

Хто краде в них казку привабливого світла,
Роки хто, як нить золоту, обрива,
Хто юність гвалтує іще нерозквітлу?»
І сонце одкаже: «Я знаю: Москва!»

Спитаю в землі, що дуднить споконвіку
Громами походів, столунням боїв:
«Хто крові розлив незагачені ріки
І кров'ю лани, мов дощем напоїв?»

У древній земля опанчі похмуріє
І оповідь буде предовга мені –
Предстане оточений ордами Київ...
Полтава... Історії чорної дні...

Прокотиться Вчора оглушеним громом
І буде хлющати Сьогодні в крові...
Страшніше за пекло Гомори й Содому,
За Дантове пекло – свавілля Москви.

Мій друже, що вмєш цінити непокору,
Коли ти шепочеш молитви слова, –
Як вечора тінь запада яснозора,
Чи рано встаєш, пам'ятай же, що ворог,
Найбільший твій ворог – Москва!»

Наша газета детально розповідала про поета
в № 3. Публікації про нього були також
у газеті «Світ-інфо», в №№ 98, 117.
Читайте на сайті газети

Патріотка України Віра Лукаш-Боднарук

Ще в юні роки Віра Лукаш-Боднарук стала активним членом українських громадських організацій, які справили неабиякий вплив на формування та розвій її патріотичного світогляду. Була членом управи Організації демократичної української молоді (ОДУМ), головою Української студентської громади в Чикаго (1963 – 1964), а також членом комітету, який збирав кошти на відкриття українознавчих студій при Гарвардському університеті.

Від 1967 р. Віра Лукаш-Боднарук – член однієї з провідних жіночих організацій США – Союзу українок Америки. Обиралася в управу Окружної ради в Чикаго, була головою і членом управи 84-го відділу СУА, а на сьогодні є членом управи 56-го відділу.

Наприкінці 70-х років розпочалася і плідна співпраця пані Віри з Українським інститутом модерного мистецтва (YIMM) у Чикаго, головне завдання якого – зберігати твори мистців з України і мистців українського походження, популяризувати українську літературу, музику, мистецтво, знайомлячи з ними громадськість, підтримуючи та навчаючи молодь. Багато років Віра Лукаш-Боднарук очолює літературну секцію інституту, організовує літературні заходи, в яких беруть участь здебільшого письменники-новатори, які пишуть українською або англійською мовою та дотичні до українства.

Справою життя для Віри Лукаш-Боднарук стала професійна педагогічна діяльність. Ще в студентські роки зробила перші кроки на педагогічній ниві, зокрема навчала української мови і культури в суботній українській школі. Від 1965 р. викладала в Річард Дж. Дейлі коледжі, де згодом отримала звання професора (full professor) і очолювала відділ гуманітарних наук 10 років. Проводила активну громадсько-організаційну роботу в різних комітетах та комісіях, була обрана до складу факультетської ради. Неодноразово виступала спонсором студентських клубів. У 1971 – 1974 рр. викладала українську мову в Чиказькому університеті, видала для своїх студентів підручник «Conversational Ukrainian» (1971).

Доля тісно пов'язала пані Віру з товариством «Рідна школа», яке охоплює розгалужену мережу шкіл українознавства по всій Америці й роль якого у виховно-освітній, культурно-громадській, педагогічній діяль-

ності важко переоцінити. Протягом 1986 – 1988 рр. очолювала суботню школу українознавства в Чикаго. У школі з 11 класами і дошкільною підготовкою навчалося 300 учнів. Саме тут Віра Лукаш-Боднарук виявила себе умілим педагогом та організатором, вихователем-патріотом, популяризатором українського мистецтва.

Як директор школи дбала про проведення традиційних українських шкільних свят, як-от Різдво, Новий рік, День Соборності України, День пам'яті Героїв Крут, Шевченківські свята тощо, організувала шкільні гостини всесвітньо відомого соліста «Метрополітен-опера» у Нью-Йорку Павла Плішки. Школи брала участь в урочистому святкуванні тисячолітнього Хрещення України-Руси, в рамках якого відбулася прем'єра п'єси Надії Скорини «Хрещення України-Руси» в постановці Слави Проців.

У день вшанування пам'яті жертв Голодомору школярам було продемонстровано фільм «Жнива скорботи», організовано зустріч з головою дослідницької комісії Конгресу США з питань Голодомору доктором Джеймсом Мейсом та доктором Мироном Куропасем, членом цієї комісії.

У 1987 р. на конференції вчителів у Рочестері (штат Нью-Йорк) пані Віру обрали заступником голови Шкільної ради в США і доручили їй складне завдання – перевірити програму навчання, яку використовують усі школи українознавства в Америці. Від 1990 р. виконувала обов'язки інспектора «Рідної школи» в Детройті, була членом управи Світової координаційної виховно-освітньої ради (СКВОР) при Світовому конгресі українців (СКУ).

Окрім зазначеного вище, професор Віра Боднарук є членом низки українських наукових та культурно-громадських установ, зокрема Наукового товариства ім. Шевченка в Америці, Товариства української мови ім. Шевченка в Чикаго (ТУМ); до речі, створення цієї установи в березні 1990 р. було ініційоване Вірою Боднарук, яка і стала першим її головою. Від 1999 р. – член екуменічної Фондації ім. Івана Багряного, яка фінансує видання українських книжок, журналів та газет, спонсорує конкурси української мови для шкільної молоді в Україні. Також член управи Українського релігійного й культурного осередку в Норт-Порті (відповідає за культурні заходи). Є також членом професійних то-

вариств: Американської асоціації славістичних досліджень; Гуманітарної асоціації; Американської асоціації жінок з університетською освітою; Чиказької Фондації архітектури тощо.

Як очільник ТУМ, пані Віра налагодила тісні та плідні контакти з обласними об'єднаннями Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка в Україні, з багатьма школами, бібліотеками, університетами (Києво-Могилянська академія, Острозька академія, Чорноморський університет ім. Петра Могили в Миколаєві). Щоб ближче познайомитися з просвітними в Україні, відвідала майже всі обласні центри, в яких ознайомилися з просвітянською працею на місцях. Пані Віра не втомно координує діяльність ТУМ щодо збирання для України фондів української художньої, історичної, наукової, культурологічної, літературознавчої літератури.

Завдяки співпраці пані Віри Боднарук з Національним університетом «Острозька академія» впродовж останніх кількох років студенти цього навчального закладу мають можливість отримувати стипендії Товариства української мови, які надаються особам, що студіюють українську мову та літературу і досягли значних результатів у навчанні та науковій діяльності.

Віра Боднарук бере участь в радіопередачах, є модератором різноманітних конференцій, активно дописує до різних українських американських часописів та журналів («Свобода», «Народна воля», «Америка», «Молода Україна», «Українське слово», «Час і події», «Наше життя», «Ukrainian Weekly» тощо) статті, в яких порушує нагальні питання культурного життя української громади в Чикаго та Флориді, інформує про події в Україні. Захоплюється музикою, любить читати, працює гідом у Музеї мистецтва в Сарасоті (Флорида).

Часто подорожує Україною разом з чоловіком – Богданом Боднарком, ширим українським патріотом, надійним другом.

Звичайно, в межах цього невеликого нариса неможливо було повністю охопити всю широту і різноманітну патріотичну діяльність Віри Боднарук. Сподіваємося, що він є лише першим кроком до більш ґрунтовного дослідження про Велику Патріотку України.

Ігор ПАСІЧНИК,
Ректор Острозької Академії

Еріх Марія Ремарк: «Три товариші», роман великої дружби й кохання

Еріх Марія Ремарк (22.06.1898, Оснабрюк, Німеччина – 25.09.1970, Локарно, Швейцарія) – один із найвидатніших німецьких і загалом європейських письменників ХХ століття. Автор відомих романів «На західному фронті без змін» (1929), «Три товариші» (1936), «Триумфальна арка» (1945), «Час жити й час помирати» (1954), «Чорний обеліск» (1956). Письменник був надзвичайно популярним у повоєнні десятиліття. Нині відбувся ренесанс, відновлення інтересу до творів Ремарка, і до його відомих романів, і до виданих пізніше «Ніч в Лісабоні» (1962), «Тіні в раю» (посмертне видання, 1971).

«Три товариші». Роман належить до «Золотого фонду світо-

вої літератури ХХ століття». Він витримав кілька екранізацій, першу було здійснено в США у 1938 році за участю самого автора й американського письменника Френсіса Скотта Фіцджеральда.

До роботи над романом Ремарк приступив у 1932-му році. Через чотири роки твір побачив світ у данському видавництві «Gyldendal». Книжку про дружбу трьох фронтних друзів вперше переклали українською у 1959 році.

Роман вважається класикою німецької та світової літератури.

Разом творами Ремарка «На Західному фронті без змін» (1929) та «Повернення» (1931), входить до його трилогії романів про трагедію «втраченого покоління», покоління молодих людей, які стали жертвами безглуздої Першої світової війни.

Дія відбувається в Берліні з березня 1928 по березень 1929 року. Троє колишніх воїнів, фронтних товаришів – Роберт Локамп (Роббі), Отто Кестер і Готфрід Ленц – ма-

ють в місті невелику авторемонтну майстерню.

Розповідь у «Трьох товаришах» ведеться від імені тридцятирічного механіка та піаніста Роберта Локампа. З ним же пов'язана любовна лінія роману. Зі своєю коханою – дівчиною з аристократичної, але збіднілої родини, важко хворою Патріцією Хольман – Роберт знайомиться в день свого народження, на дорозі. У романі зображений розвиток їхньої любові на тлі економічної, політичної кризи в міжвоєнній Німеччині.

Роман продовжує тематику «втраченого покоління». Люди, що пройшли через страх війни, не можуть піти від примар минулого. Військові спогади постійно мучать головного героя. Голодне дитинство стало причиною хвороби його коханої. Але саме військове братерство згуртувало трьох товаришів. І вони готові на все заради дружби. Незважаючи на трагічність, якою просочений роман, на трагедію кохання головного героя – смерть коханої Пат від туберкульозу, книга говорить про велике прагнення до життя.

Цитати з роману **Говорить автор і його герої**

Не можна бути надто молодою. Можна бути лише надто старою.

Хто самотній, той не буде залишений.

Для кохання потрібна певна наївність.

Народитися дурнем не соромно. Соромно померти дурнем.

Як впізнають справжнього джентльмена? Він веде себе пристойно, і коли нап'ється.

Меланхоліком стаєш, коли розмірковуєш про життя. А циніком, коли бачиш, що з ним робить більшість людей.

Мужності не буває без страху.

Всяке кохання хоче бути вічним. У цьому й полягає його вічна мука.

Минуле ви ненавидите, сьогодні зневажаєте, майбутнє вам байдуже. Навряд чи це до добра.

З жінкою неможливо сваритися. В кращому разі можна сердитися на неї.

Треба все врівноважувати: ось у чому секрет життя.

Ми надто багато знаємо і надто мало вміємо, бо знаємо надто багато.

Завжди все надто пізно. Так уже є в житті.

Чим довше живеш, тим більше псується нерви.

Мужчина не може жити для кохання. Але жити для іншої людини може.

Важко знайти слова, коли дійсно є що сказати.

Коли є мета, життя стає міщанським. Обмеженим.

З собакою не будеш самотнім.

Жінка не повинна говорити чоловікові, що кохає його. Про це нехай говорять її сяючі щасливі очі.

Чим більше люди знають одне одного, тим більше між ними непорозуміння.

Ще нічого не втрачено. Людину втрачаєш лише тоді, коли вона помирає.

Для ображеного почуття правда завжди груба і майже нестерпна.

Можна дорікати собі за все, що робиш, або не дорікати ні за що.

Поки людина не здається, вона сильніша своєї долі.

Ніщо – це дзеркало, у якому відбивається світ.

Світ не божевільний, лише люди.

Життя так погано влаштоване, що воно не може на цьому завершитися.

Багатьом людям повага до їх горя важливіша від самого горя.

У людей ще зостається багато важливих дрібниць, які приковують їх до життя, захищають від нього. А от самотність – справжня самотність, без всяких ілюзій – настає перед божевільням або самогубством.

Мені не хотілося думати про неї так багато. Мені хотілося, щоб вона була для мене неочікуваним подарунком, щастям. Яке прийшло і знову піде..

Закінчені жінки швидко надокучують. Досконалі теж, а «фрагменти» – ніколи.

Тоді ми обоє не мали нікого, і навіть ті нечасті часточки тепла, які ми давали одне одному, були для кожного значимими.

Між нами ніколи не було більше того, що приносить випадок. Але, можливо, якраз це і прив'яже і зобов'язує людей сильніше, ніж багато іншого.

Любов зароджується в людині, але ніколи не закінчується в ній. І навіть якщо є все: і людина, і любов, і щастя, і життя, – то за якимось страшним законом цього завжди мало, і чим більше все це здається, тим менше воно насправді.

Володіння чимось саме по собі уже втрата. Ніколи нічого не можна втримати, ніколи!

Забуття – ось таємниця вічної молодості. Ми старіємо тільки через пам'ять. Ми надто мало забуваємо.

Ти й без цього знаєш надто багато, щоб бути по-справжньому щасливим.

Лише дурень перемагає в житті, розумник бачить за багато перешкод і втрачає певність, доки встигне щось розпочати.

Усі ми живемо з ілюзій та боргів... Ілюзії від минулого, а борги – у рахунок майбутнього.

Щастя – найбільш невизначена і дорога річ на світі.

Людське життя тягнеться дуже довго для однієї любові.

Краще вже померти, коли хочеться жити, ніж дожити до того, що хочеться померти.

Якщо хочеться жити, це значить, що є щось, що ти любиш.

Станіслав Єжи Лец: «Найчастіше вихід там, де був вхід»

Афоризми

Станіслав Єжи Лец (пол. *Stanisław Jerzy Lec*), справжнє ім'я **Станіслав Єжи де Туш-Лец** (*Stanisław Jerzy de Tusch-Letz*; (06.03.1909, Львів – 07.05.1966, Варшава) – польський поет, філософ, письменник-сатирик і афорист.

Заповітна мрія папуги: повторювати самого себе.

Штани протираються навіть на троні.

Ну, припустимо, проб'єш ти головою стіну. І що ти будеш робити в сусідній камері?

Боягузи повинні мати владу, інакше їм боязно.

Щоб видертися нагору, треба скласти крила.

З нулів легко зробити ланцюг.

Іноді, тільки зійшовши зі сцени, можеш довідатися, яку роль ти грав.

Влада частіше переходить з рук у руки, ніж з голови в голову.

Обережно: коли ти в блиску слави, у твоїх ворогів перевага – вони підстерігають у затінку.

Найчастіше вихід там, де був вхід.

Усе в руках людини, тому їх треба якомога частіше мити.

Боюся янголів, вони добрі, погодяться бути і дияволами.

Межі раю і пекла рухливі, але завжди проходять через нас.

Аргумент пігмеїв: «Ми ближче всіх до землі».

Хто вибрався на берег на гребені хвилі, може приховати, що у нього мокро в штанах.

Переганяючи когось, дивися: не доведеться б від нього тікати.

Давайте будемо людьми хоча б доти, поки наука не відкриє, що ми є чимось іншим.

Усім править випадок. Знати б ще, хто править випадком.

У темні часи важко піти в тінь.

Є п'єси настільки слабкі, що ніяк не можуть зійти зі сцени.

Навіть у його мовчанні були граматичні помилки.

Будь реалістом: не говори правди.

Шкода, що щастя не валяється на дорозі до нього.

Багатьох речей немає тому, що їх не змогли ніяк назвати.

Із тієї хвилини, як людина стала на задні кінцівки, все є позою.

У ньому відчувається якась величезна порожнеча, до країв наповнена ерудицією.

Чи має людина право вважати себе автором непроханих думок?

Техніка дійде до такої досконалості, що людина зможе обійтися без себе.

Можна бути віртуозом фальшивої гри.

Мав строкате життя: міняв прапори.

Рупор не повинен дивуватися, що його обплювують ті, які говорять у нього.

Усе розуміємо, тому нічого не можемо зрозуміти.

Усе вже описано. На щастя, не про все ще подумано.

Дурень – це людина, що вважає себе розумнішою від мене.

Щоразу, коли говорю «так», я заздалегідь бачу, скільки «ні» мені це коштуватиме.

Відаю перевагу напису «Вхід заборонено» перед написом «Виходу немає».

Найважче із правдою в такі часи, коли все може бути правдою.

Життя забирає у людей надто багато часу.

Чим мізерніші громадяни, тим більшою здається імперія.

Про епоху більше говорять слова, яких не вживають, ніж ті, якими зловживають.

Навіть коли роти закриті, питання залишається відкритим.

І зло хоче нас ошчасливити.

Іноді дзвони розгойдують дзвонарем.

Для коней і закоханих сіно пахне порізню.

Будучи на вершині, ти перебуваєш над безоднею.

Можна обплювати себе, не розтуляючи рота.

Безграмотні повинні диктувати.

Одні хотіли б розуміти те, у що вірять, інші – повірити в те, що розуміють.

Там, де всі співають на одній ноті, слова не мають значення.

Досить піддатися ілюзії, щоб відчути реальні наслідки.

Щоб дістатися до витоків, потрібно плисти проти течії.

Життя змушує людину до багатьох добровільних дій.

Світ не може пробачити тих, хто ні в чому не винен.

Ідею можна докультивувати до культу.

Сумно, коли люди оствистують себе на один і той же мотив.

Божевільня прапорonoсця: уявляє, що він – знамено.

Не одна тріумфальна арка згодом перетворилася на ярмо для народу.

І слово може бути кляпом.

Не варто створювати собі богів за своїм образом і подобою.

Не слід витягувати висновки із бруду.

Звідки вітер знає, куди йому віяти?

Дехто ставить собі пам'ятник за те, що ставить собі цей пам'ятник.

Знай я раніше те, що знаю тепер, я б не знав цього.

Інтелектуальна вузькість шириться.

Я стою за вилучення приватного життя зі сфери суспільної уваги.

Напис на пам'ятнику часом звучить як оголошення про розшук.

Лжепророки самі реалізують свої пророчтва.

Любов ПОНОМАРЕНКО

Пonomarenko (Кириченко) Любов Петрівна (нар. 25 травня 1955 р., с. Іванківці Срібнянського району Чернігівської області) у родині вчителів. Член Національної спілки письменників України.

Закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. Гоголя. Працювала вчителькою сільських шкіл Срібнянського району. Потім – на посаді завідувачки відділу

районних газет Чернігівщини та Київщини.

З 1987 року мешкає на Полтавщині. Працювала вчителькою, журналісткою. Нині на творчій роботі. Мешкає у м. Гребінка.

Авторка виданих у Києві, Львові, Миколаєві книг: «Тільки світу» (1984); «Дерево обличчя» (1999); «Ніч у кав'ярні самотніх душ» (2004); «Портрет жінки у профіль з рушницею» (2005); «Помри зі мною» (2006), «Синє яблуко для Ілонки» (2012).

Її твори увійшли до антологій: «Десять українських прозаїків. Десять українських поетів» (1995, новели), (1997, новели), (2002, новели), в антології української «Жіночої» прози та есеїстики другої половини ХХ – початку ХХІ століття (Львів, 2005) та ін. Твори друкувалися німецькою, японською, сербською мовами. Літературні премії – «Благовіст» (1999); імені Олеса Гончара, Полтавська обласна ім. Панаса Мирного (2005), Чернігівська обласна ім. М. Коцюбинського (2016).

Її оповідання надруковано в нашій газеті в номерах 1, 9, 19.

Дерева нахилиються наді мною так низько, що, здається, падають. А будинки летять, розмахуючи антенами, і біле молоко туману розливається на авто. Я гублюся в осінньому лісі, падаю на гори листя, на білу-білісіньку траву, на мох і на трухле гілля, яке пахне опеньками.

Тут я просто синиця, а статечна дама в темному капелюсі залишилася в місті між пострижених дерев. Статечна дама в шовкових рукавичках ходить торговими рядами, купує в кіоску газети і платить за телефон. Та дама ніколи собі не дозволить завести роман з одруженим чолові-

ком і ніколи, уявляєте, ніколи та дама не танцюватиме боса під осіннім дощем. Та дама бальзаківського віку не регоче й не плаче на людях, не п'є лікер «Старий Таллінн», не кохається серед ялин.

Та до біса статечних і правильних дам! Мені вогно на листі, але мені щемно так пахне грибами, круглими опецькуватими опеньками. Мені пахне лісновою хатиною, загубленою десь у гущавині. Без-віконними рамами, між якими заплелось бадилля хмелю, вогким вітром, що вие в нетопленій грубі, і шипшиною на столі, і ось, серед висвистування дерев і потрискання гілля, я чую твої кроки. Я безпутна, загублена в лісі синиця, що ніколи не ходила в темному капелюшку, не брала в кіоску газет і не любила хатніх чоловіків. Чую твої кроки і лечу тобі назустріч, вся в опалому листі і білій траві. Лечу, як тоді, коли буря розгойдала верхівку вільхи і скинула гніздо. І ти кажеш:

– Люба, як добре, що сьогодні весна...

Листопад, листопад, листопад! А ти кажеш – весна. Авто пірнає в молоко туману, дурні неперелітні птахи плачуть над пустими полями. Про що ти думаєш? Про збори, наради, вечірки? Про тенісні ракетки і рахунки в банках? Чи про нашу безвіконну хатину в далекому лісі? Чи про місто? Де ти статечний чоловік і батько сімейства, і де ніхто не цвірінкає тобі щохвилини: «Хлопчику...»

Ми їдемо довго. Зустрічні вогні напливають і гаснуть, виривають назустріч із ночі зачаровані нелюди – стовпи. Аж ось чорніє ріка, ми виходимо на берег. Я, безпутна істога без імені й роду, і ти, тут нікому не відомий чоловік.

За п'ять кроків хатина з проваленим дахом і дверима наохляп. Через ті віконниці вогкими осінніми вечорами залазять у хату вужі. Падає сонце, і вони виліскують чорними спинами, пластично звиваються, піднімають краплисті голівки. Вужі зимують у хаті, їх не видно, зате вночі шарудять часом стіни, стогне долівка, силється порохла з проваленої стелі. А може, то й не вужі? Може, то невиліковна стара хвороба жере нашу хатину, по цурпалку, по скіпочці, по сантиметру? І одного разу ми приїдемо серед зими, а хатини не буде. Не буде під стінами сліпучого снігу, не буде звислої сірої павутини, схожої на рядна, не буде мокрих галузок хмелю між чорними рамами.

Ми їдемо до порога, і ти вкотре, о Боже, вкотре ж, навесні обіцяєш поправити дах і обкласти стіни. Ми знаємо, що це не так, що той чоловік, який лишився в місті, той строгий дядечко, що йде за дружиною, мов у кайданах, ніколи, ніколи, ніколи не зробить дурниці! У нього є гніздо – і воно дуже високо! Такі гнізда не бояться ураганів.

Ти легко відхилиєш двері, і раптом вони падають тобі на

руки – у розпачі, у відчаї, у горі, важкі, як ціле життя, двері, вогкі й холодні. А в хаті – ніч. Шарудить навiane листя. Пахне шишками хмелю. Високо в небі свистять, потрискують, голосно дишають дерева-велетні. Ти кидаєш у грубу дрова, мить стоїш, мовби думаєш: горітиме чи не горітиме? Жива ти ще, пічко, чи не жива? Дрова спочатку димлять, але потроху займаються. Ми сидимо на ялинових гілках і дивимося на вогонь. Полум'я більшає, росте, переливається в кольорах, висвічує твоє обличчя. Мій пустотливий смішливий хлопче! Станьмо на коліна і тут, перед Всесвітом, попросимо ще одного життя.

А знаєш, як би ми жили? Як обережно брали б кожну відведену мить, як щасливо несли б кожний день! Як ми берегли б слова... Як любили б людей, як жаліли б травинку, пелюсточку й корінь. Як ми літали б між ялинами і збивали сніг крильми...

І доки горітиме в цій грубі, доки вітер виноситиме тепло, доки ти у відкаї втрат стогнатимеш «пташечко», доки вітер, мов слізка, тремтітиме на небесах, ми будемо разом.

А коли ти рушиш до дверей, вони знов упадуть тобі на руки, благаючи порятунку. Але ти не зулянишся, відштовхнеш їх у бік і з вистудженим серцем сядеш в авто.

А я на задньому сидінні згорнуся грудкою і заховаю голову в пір'я.

Портрет жінки у профіль з рушницею

Жінка сиділа біля вогнища з немовлям на руках. За нею стояла ніч. Була у спортивному одязі, світле волосся розкидане по плечах. Через годину-дві дороги він виймав цей знімок, довго дивився, а потім шмагав далі. Про звільнення їй не писав, хотів прийти несподівано. Як ти, моя радістину? Думав про її листи – чи хижі руки сортувальниць вимотали з них пристрасть, бо ніколи не писала про кохання. Писала про хату, що стояла над Удаєм і дивилась у воду, мов у дзеркало. Писала, як топить очеретом у грубі, як навесні вивозить на берег човна. Він ніколи її не бачив, але знав, де вона ставить ятері, як удосвіта витягає з них пару щучок та трохи карасиків і як вони підстрибують, доки веслує до берега. Вона писала йому, як пасе на болотах корову і як боїться п'явок. Вони пристають до ніг і відідрати їх можна тільки з ножиком.

Часто думав про неї і намагався уявити. До дня його народження сестра дала в газету шлюбне оголошення. Інші жінки, не дочекавшись відповіді, замовкали, а ця писала й писала.

Так говорила з ним, мов усе життя були разом і тільки на трохи розлучилися.

Він розмашисто їй відповів, аби задарма не чекала листів, бо не видають грошей на конверти. Вона надіслала йому конвертів.

Це все Афган. Повернувся з війни недолюдом, та так і залишився. Якось у слідчому ізоляторі міліціонер на нього вишкірився: – Що, мученика з себе корчиш, падло?

Він не говорив з людьми, а гарчав. Зрештою військкомат допоміг влаштуватися лісником. Поселився в хаті під соснами, що затуляють небо, а вночі так висвистують, мов розколюють усю галактику.

У лісі все було його: від пенька над озером, де жила ящірка і щоразу вилазила на коліно, коли сідав з вудочкою, до галявини з лосями, яких він навчив боятися людей.

Він давно зрозумів абсурдність своєї роботи – мав захищати ліс від малих злодіїв для великих і викохувати звірів для убивць на дорогих машинах. За двадцять років лісництва сидів тричі. Востаннє за те, що спалив причеп з колодами – облив соляркою і запалив: гуло, наче вулкан.

Звільнившись, одразу поїхав до сестри, а потім до хати. Двоє вікон були вибиті, сірі занавіски валялися на підлозі. Знайшов під піччю кирзові чоботи, навмисне колись приховав їх далеко. Зняв з горища металеву лапу для ремонту взуття. Забив шматками руберойду вікна і пішов. У нього не було грошей на автобус, але сподівався їх заробити. Та й не така вже далека дорога.

Тепер шмагав полями й долинами, в маленьких селах виймав з рюкзака лапу й гукав: «Ремонтую чоботи й черевики, недорого!» Йому виносили старе персохле взуття, що воляло про безвихідь і безнадійність, платили хлібом, салом і яйцями. Потім він ховав причандалля і йшов далі.

Заночував у скирті, вивривши в соломі хатину. Навколо шипів вітер, порошив сніг, але вже бралося на весну. Крізь сон почув, як угорі плакали дикі гуси. Од щастя. Уявляв, як у неї біля хати зацвітуть фіалки та проліски.

Він думав про неї навіть уві сні. Думав, як знайде ту хатину над річкою, як зайде, а вона стоятиме у фартушку й білій хустині, як ухопить її на руки і підніме до стелі. У неї в хаті чисто, на стінах багато портретів і рушників. Він любить, коли цокає годинник і на стінах цвітуть рушники. Думав, як скаже оті слова, котрі почув у в'язниці: якщо до кінця життя залишиться хоч один день, то не пізно почати його спочатку...

Село лежало біля річки, мов на півострові. З димарів звисали вірвовки диму. Швидко допитався, де живе Наталка Коновальчук. Біля хати стояв берест з обрубаною верхиною, берези спускалися трохи не до самої води. Все, як вона писала, навіть руда осока в кінці городу.

Постукав, але ніхто не відповів. Двері важко чиргикнули об

підлогу. До нього всміхнувся годинник із зозулькою. Вицвіла клейонка і давні рушники. Біля печі сиділа на стільчику баба й чистила картоплю.

– Тут живе Наталка Коновальчук?

– Тут живе. – Підняла віджилі очі, й сірі плями на обличчі злякано ворухнулись.

– Можна з нею побачитися?
– Це я, чого тобі треба?
– Як – ви? – загримів могутнім голосом. – А хто ж мені писав листи?

Баба зляку трохи не брикнула зі стільчика. Показав їй знімок, стара підійшла до столу, одягла окуляри.

– Такої людини в селі нема, – сказала строго, мов суддя.

Він вийшов з хати, сів на лавочку під калічним деревом. Дивився, як вітер знімає простирадло води і вктує ним берег.

Все життя за ним слідки ходила підлість. Бухгалтери, до яких не вмів леститись, його садовили. Жінки лізли до нього в ліжко, а потім скаржились на домагання. Начальство витирало об нього ноги. Часто він шкодував, що не має автомата, бо подумки укладав їх на землю.

Враз зірвався, мов скажений, кинувся на пошту. Двері були прочинені, в коридорі топилася грубка, навколо сяяло червоним

– Хто писав мені листи? – з порогу заревів так, що забряжчали вікна. – Де ваш начальник?

Піднялася худа з козячими зубами жінка.

– Чого ви горланите? Я начальник і листоноша. Є ще одна листоноша.

– Два роки я одержував листи від Наталки Коновальчук. З вашого села. Хто вона?

– Так у нас одна Наталка Коновальчук. Сходіть до неї. Іншої я не знаю.

– Ти зараз у мене все згадаєш! – Вмить перестрибнув бар'єр.

Раптом жінка вихопила з-під столу рушницю і направила на нього.

Чорна грива на голові погрозиливо настовбурчилась, очі зблиснули, мов кулі. Одним порухом міг би вихопити в неї рушницю й скрутити руки. Але чомусь не зробив цього. Перестрибнув через бар'єр, відійшов убик і розгублено всміхнувся: «Ух ти!» Вона стояла до нього в профіль – гнівна і розпашіла, неначе вовчиця. Взяв рюкзак, натиснув клямку. Та, з козячими зубами, задихаючись, ухопилася за телефон.

Він вийшов на великий майдан і гукнув: «Ремонтую чоботи, черевики, недорого!» Поставив розкладного стільчика. Його громовий голос проник в усі вікна й двері. За якусь мить із хат почали визирати люди. Чужі люди. І між ними була десь вона, що писала йому листи. Може, заміжня. Може, каліка. Може, придукувата...

Віталій Корж: книга життя «Еківоки»

Віталій Терентійович Корж – відомий український політичний і громадський діяч, наш земляк із Чернігівщини. Народився у селі Дроздівка Куликівського району у простій селянській родині. І хоч уже понад півстоліття мешкає в Києві, ніколи не поривав зв'язків з рідним селом, допомагає землякам, є активним членом Чернігівського земляцтва в Києві. Заслужений економіст України, кандидат економічних наук, Почесний громадянин Києва.

За плечима – наполеглива праця на залізничному транспорті, в економіці, науковому середовищі, бізнесі інтернет-технологій. Віталій Терентійович – депутат Верховної Ради України трьох скликань, бере активну участь у благодійній роботі. Він автор численних публікацій у періодиці, кількох книг публіцистики.

Віталій Корж написав у 2019 році книгу прози «Еківоки». Це цікаве посвідчення художнього і документального письма, книга оповідань, новел, етюдів. Книга зайняла перше місце в номінації прози в обласному конкурсі «Книга року-2019». За цю книгу автор у 2020 році був відзначений головною творчою нагородою Чернігівщини – Премією імені Михайла Коцюбинського.

У нашій газеті в номерах 2, 4, 7, 13, 20 надруковано кілька оповідань з книги. Ось ще одне оповідання з неї.

Згадана тут Любов Василівна – це дружина Віталія Терентійовича, з якою в любові і злагоді прожили понад півстоліття, народили і виховали двох синів, дочекалися онуків. Вона була натхненницею цієї книги. Зовсім недавно, 12 грудня, Любов Василівна пішла з життя.

Після знайомства, яке відбулось у піонерському таборі «Лісова поляна», Любов Василівна деколи заходила до мене на роботу у Міністерство промбудматеріалів УРСР. Тем для розмов у нас було вдосталь. Зустрічі завжди були радісними, приємними, а розмови цікавими.

Одного разу вона принесла мені щойно видрукований роман Олеся Гончара «Собор». Книжка не дуже велика, бідненько видана, у м'якій палітурці. Художнє оформлення теж не найкраще.

Розповідає, що вчора увечері в педінституті на книжковій розкладці у фойє промайнула ця книжка. Кілька студентів помітили новинку добре відомого автора і встигли купити по примірнику. Після цього роман не з'явився ні на розкладках, ні у книжкових магазинах. Хоча охочих купи-

ві слова, які мають свій ритм, тембр, мелодію і звучання. А читаю цією мовою про чванство, пишхатість, тупість, жагу до наживи партійного начальства, а разом з ними і керівників різних державних установ і організацій. Збираються разом на різних заходах для того, щоб домовитись про чергові дикунські розваги. Вражає падіння моралі, честі, совісті.

Все це подано на недосяжному рівні художньої майстерності. З яким болем автор показує зародження сумного явища: створення будинків престарілих, куди можна сплавить німецьких батька або матір і вивільнити час для розваг. А до страждань батьків, відірваних від своїх дітей, онуків, сусідів, їм байдуже.

Але головна увага приділена у романі ставленню влади і суспільства до

рів у душі стають батько-продавцями.

Кар'єристи і «юшкоїди», що будь-якою ціною йтимуть до влади. Вміло ховають своє хижацьке ество за словами: «Ідучи назустріч побажанню трудящих...». Про одного з таких рідний батько скаже: «Він вам не один собор знесе, не одне таке смердюче море збудує, що й ради потім не дасте».

Отак я занурився в «Собор» увесь без останку і не міг (та й не хотів) з нього виринати. Але ж час повертати книжку Любові Василівні, підводити її не можна. Відніс їй книжку в педінститут, дуже дякував. Вона помітила і оцінила мої глибокі враження. Дещо обговорили. Наші погляди багато в чому збіглися. Від вражень я не міг звільнитись ще деякий час. А тут сталося ще й таке.

Я – секретар комітету комсомолу, а всім тоді

ривить він. «А я щойно прочитав, – гордо заявляю йому. – Тому не згоден з вашою позицією».

Сказав, що це ніякий не пасквіль, а геніальний, правдивий твір. Собор – це символічний образ, який уособлює духовне начало українського народу. Він здійснює зв'язок поколінь і є верховним суддею людських діянь з погляду вічності. Він увібрав у себе довершеність і гармонію, витончену красу і внутрішню силу. Саме в ставленні до собору розкриваються всі персонажі твору. Вони ніби поділяються на два умовних табори – захисників цієї величної споруди та недругів.

Словами студента із селища Зачепилівка, де знаходився старий собор, говориться, що якщо інопланетяни наблизяться колись до нашої планети, перше, що їх здивує, – це собори, і вони стануть дошукуватись таїни пропорцій, ідеального суголосся думки й матеріалу, шукатимуть ніким досі не розгадані формули вічної краси.

Чи може сподобатись нашим ідеологам правда про кар'єризм деяких офіційних осіб? Саме з ініціативи їх руйнувались пам'ятки архітектури, знищувались родючі ґрунти, осушувались повноводні ріки. Такі чиновники вершили долі представників сільської молоді, які навіть не мали права виїхати з села.

Люди без собору в душі ставали батькопродавцями. Ганебнішого прізвиська не буває. Вони шляхом підступності і підлості ошукували також і державу, а не те що рідних батьків.

Заперечить мені у Михальченка нічого не знайшлося. Бачу, весь здувся. Встав, потисли один одному руки і мовчки розійшлися. Цієї теми в Міністерстві потім ніхто і не піднімав. А в багатьох інших організаціях, установах, на підприємствах, у колгоспах «клейміли» ганьбою геніального автора геніального твору, хоча ніхто його і не читав.

Пройшов час, наставала інша епоха. Ми з Любашенькою познайомилися з шановним автором роману і його родиною. Часто зустрічалися в різних ситуаціях. Згадували і цю цікаву історію.

Віталій КОРЖ

Наш «Собор»

ти було чимало. Потім у пресі прочитали, що роман ворожий до Радянської влади і його заборонили.

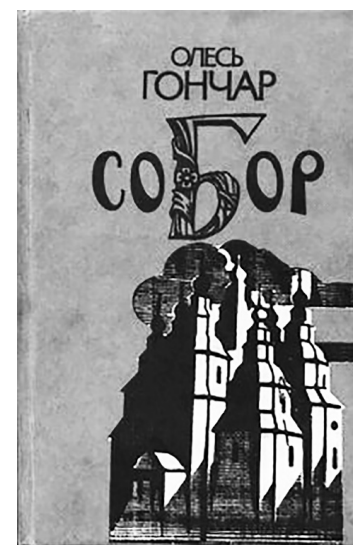
Один зі студентів, котрому пощастило придбати «Собор», запропонував Любові Василівні прочитати за дві доби і повернути йому. Вона прочитала за добу і принесла мені на дві доби. Знала, що я читаю повільніше за неї. Але я протримав значно довше, читав дуже уважно. Захопила мене всього ця книжка. Деякі місця прочитував кілька разів. Такої правди життя, такого знання дійсності я ще не читав. Все, про що написано, я щодня бачив навколо, багатьох прототипів знав особисто. Був свідком, як руйнували, плюндрували історичні пам'ятки, в першу чергу храми. Душа кипіла від гніву і безсилля.

І от тепер читаю про це у Олеся Гончара – визнаного класика української літератури. Мова співуча, легка, соковита, барвиста, наша. Багата на глибокі і зворушли-

збереження культурної і духовної спадщини, народних святинь, без яких людина перестає бути людиною. На конкретних прикладах показано, як історична пам'ятка використовується під склад для комбикормів, зберігання капусти, картоплі та інших овочів. Руйнуються храми, зведені в ім'я людей древніми майстрами.

У творі собор – не пасивна споруда, а ніби жива душа, яка спонукає людей до високих і чистих почуттів. Тому сприймається як жива істота: «Вночі собор молодіє. Зморшок часу на ньому не видно...».

Духовно багатими і чистими постають перед нами жителі приміської околиці. У кожного з героїв твору своя доля, своя історія, свій шлях. Але єднає їх моральна чистота, виражена у ставленні до праці, природи, довкілля, культури народу. Жоден бруд не може пристати до їхніх сердець, не може також їх морально зіпсувати непорядність деяких людців, що без собо-

було відомо, що комсомол є помічником і резервом Компартії. Виходячи з цього, мене викликає до себе секретар парткому Міністерства Михальченко, затятий КГБіст. Наказує, щоби я провів комсомольські збори з залученням всієї молоді з порядком денним «Засудження автора роману «Собор» Олеся Гончара за наклеп на Радянську владу і на керівників Компартії». Я ошелешений. Запитую: «Ви читали цей роман?». «Ні, не читав і читати цей пасквіль не буду!», з викликом гово-

Петро АНТОНЕНКО

Майже новели

Пальто

Сьогодні вона випадково на горищі, де не була сто років, знайшла своє старе пальто. Старезне, ношене-переношене. І їй так захотілося знову в те пальто. Туди, коли вона його купувала, коли носила нове, не дуже нове, вже дуже не нове, але чомусь таке затишне. Повернутися хоча б у той день, коли вирішила закинути це пальто на горище. Де потім не була сто років. По цей день...

Сон

Найхімерніші сни йому сняться під ранок. Коли сон, в сенсі сновидіння, а не стану (двозначність слова) – таке дійсно химерне плетиво уяви і реалій.

– Чому ти не можеш розлучитися? Щоб ми були разом.
– Ми й так разом.
– Можна ще «разОміше». То чому?
– Тому.
– Це не відповідь.
– Тому, що у мене вже донька старша від тебе. У мене двоє онуків.
– «Уперше чую», це, сто разів чує.
– Тому, що тобі нема й 30-ти, а мені за 50.
– Далі.
– Тому, що я старий, як не знаю, що.
– Ти молодший багатьох моїх ровесників-поклонників.

– Тому, що я на два роки старший твоєї мами. А цікава у мене буде теща!
– Дурень.
– Ти ж ревнуватимеш до неї?
– Тупиця.
– Продовжуй. Там ще так багато синонімів. Наша мова багатюща.
– Ще раз запитую: ЧОМУ?
– Тому, що я стомлений життям, яким живу трохи більше, ніж ти на світі.
– Тому, що ти дерев'яний, і не просто, а дубовий. Ти каменюка. У тебе отут лід.

Вона гахнула його, легенько, ніжно, туди, в лід, у груди. Кулачком, з красивими, тонкими нананікюреними пальчиками, на одному з яких зблиснуло колечко, подароване ним, і яке у неї тепер можна було б зняти, відняти хіба що з пальчиком.
...Все раптово обірвалося.

Це все було зараз чи 20 років тому? З ним чи не з ним? Сон чи не сон?

Сигарети у ліфчику

Він любив найджати в це чарівне невелике місто. До своїх літературних побратимів, особливо до веселих поетів.

Після поважних літературних вечорів у якійсь аудиторії, вони збиралися у когось, щоб «вечорИ» продовжилися у «ночерИ», «вечЕрі» в «ночЕрі». А найстійкіші витримували і до снідання. Втім, їхній стіл завжди був доволі скромний, на відміну від нічних віршів, жартів, пісенок. Особливо після такого-то тосту. Правда, і пили вони, попри молодість, значно менше, ніж згодом, коли постаршали-постаріли.

Але посиденьки таки ж затягувалися до ранку. Якось, було, найстійкіші з найстійкіших провели його на першу електричку.

Витримати посиденьки було не так просто. Тому періодично робили «перекури», звісно, умовні – надто не обкурювалися.

Якось, десь в районі третьої години ночі (чи ранку, як там правильно?) одна чарівна поетка запропонувала йому «на перекур». Ну, вийшов, за компанію, в під'їзд. Сказав їй, що зроду не курив. Що колись кинув курити у першому класі, і то точно не пам'ятає, чи було таке, чи курив взагалі?

А вона раптом почала шукати сигарети на собі в таких місцях, що він хутко втік до

столу. Бо якось не вірилося, що жінки носять сигарети на грудях чи деінде.

Взагалі-то, згодом дізнався, що вона також не курить...

Фраза

Він був говіркий, вона ні. От і вір баєчці, що жінки, мовляв, балакучіші чоловіків. Насправді на сто його слів припадало одне її.

Ось і зараз він говорить, говорить, вона слухає, слухає.

Врешті, наговорившись, наче аж винувато запитав:

– Тобі хоч цікаво?
– Так.
– Я ж стільки тобі розповідаю різного і всякого.
– Лише одну фразу.
– Як це одну? Стільки всього...
– Одну.
– Жартуєш? Як у тебе телефон?
– Нормально.
– А твій слух?
– Чудовий.
– То яка це одна лише фраза у моїй го-вірці тобі вчувається?
– «Я тебе люблю».

Міраж

Знову «полетіли» пробки в електролічильнику. Якби вона тоді не розлучилася з чоловіком, він би зараз заліз і все полагодив. З мужчин інколи буває і якась користь.

Навпомацки знайшла запальничку, про яку вже забулася, бо забулася, коли востаннє курила. Чвиркнув вогник, напалала обгорілу свічку, запалила.

Він сидів за кухонним столом і щось звично жував. Її чоловік. Вогник свічки за-тіпав і згас. Клацнула ще раз. За столом – нікого.

Пішла в зал, налапати ліхтарика, увімкнула.

Він сидів на улюбленому дивані і, схоже, дрімав. Сіста, бачте, у нього. «Іспанець» нещасний. Якось, було, пообідавши, влігся на свою «сіесту» і запропонував їй відганяти газетою мух. «А дрючком не хочеш?» – запитала вона.

Ліхтарик блимнув і згас. Увімкнувся ще раз. У залі було порожньо, як у порожній бочці з-під вина.

Відчула, що треба б у ванну, охолодити своє красиве, не заляпане косметикою обличчя 40-річної пані (чи тепер мадемуазель).

Він стирчав у ванній і чистив зуби, щіткою, яку, наче ж, був забрав, коли тікав у «нове життя», до якоїсь хвойди.

...У спальню вона вже не пішла.

Клацнуло десь у лічильнику. Світло загорілося одразу по всій затишній, порожній квартирі.

Шпилька на спідничці

Колись ця шпилька врятувала цноту її, 19-річної незайманої.

...Два роки тому вона закінчила школу. Вступила на заочне відділення інституту. Попрацювала там і сям. А кілька місяців тому її взяли на роботу в одну фірму. Невелику, але не бідну, навіть квітнучу. Все завдяки енергії її власниці, директорки. Це була красива пані неозначеного віку, 40 років «плюс-мінус», і коли вона плавно йшла алеєю парку (головбух фірми казав – «Не йде, а пише!»), озиралися чоловіки в діапазоні від 20-ти до 80-ти років.

У директорки було чудове прізвище: Грицацєва. Колеги нишком додавали: «Гаряча жінка, мрія поета». Ніхто толком не знав, чи це її дівоче прізвище, чи шлюбний псевдонім по котромусь чоловіку. Про її сімейне життя взагалі ходили красиві легенди.

Директорка прийняла її, юну леді, дуже прихильно, опікувалася, як молодшою сестричкою.

Стояло чудове літо. Фірма зробила співробітникам гарний подарунок – корпоративну екскурсію в позасусідню область, у відомий туристичний об'єкт, знаменитий парк.

Вийхали раненько, тож за кілька годин прибули. Кільканадцять співробітників їхали у мікроавтобусі, директорка – у службовому авто, за кермом якого – персональний водій, хлопак років 25-ти, недавно одружений.

Екскурсія – просто супер! З обідом у кафе і продовженням мандрів величезним парком.

Під вечір рушили назад. Втім, за годинку зупинилися на узліссі на фуршет, вечерю. З легенькою випивкою того, що ще зоставалося. Звісно, не пили й краплі лише водії. Юна леді й собі спробувала трішки гарного сухого вина.

Перед тим, як рушити, мадам Грицацєва, весело підхмелівши, зробила перестановку. Заявила, що їхатиме «з народом», з веселими колегами, у мікроавтобусі. А її, юну леді, пересадила у своє авто. Доручивши їй важливе завдання: їхатимемо поночі, то щоб леді стежила, аби водій не задрімав за кермом, якщо що – штовхай його під бік.

Рушили. Мікроавтобус попереду, авто слідом. Але за годину нова зупинка. Команда від директорки: поночі не поїдемо, передрімаємо на узліссі, ночі короткі, як заясніє, в дорогу. Пані директорка навіть усім дає завтра вихідний.

Але у своє авто мадам Грицацєва щось не повернулася. І ось Вона, юна леді, зосталася з водієм тет-а-тет.

Спершу він ввічливо зімпровізував їй щось на зразок ложа на задньому сидінні. Але мирне співіснування тривало недовго. Він пішов в атаку, і почалася суміш вільної боротьби, дзюдо і карате. Завдання спортсмена було – позбавити її зайвого одягу, тобто всього, що є. Бо й було то в цю гарячу літню пору небагато. Вище талії – тоненька блузочка, нижче – коротенька джинсова спідничка. Під ними – зрозуміло, що.

Блузка піддалася швидко. Спідничка опиралася довше. Тут уже і Вона застосувала прийом карате, в'їхавши спортсмену босою ногою (черевички давно кудись залетіли) спершу в рило, потім кудись нижче пояса – тут він аж ойкнув.

Однак, не допомогло. Три гудзики на спідничці піддалися один за одним.

І тут останньою перелоною виявилася звичайна шпилька. Ота, що розкривається, якою щось можна застебнути. Мама жартома вранці пристебнула їй цю шпильку, сказала, що «від пристріту».

В момент останньої атаки спортсмен ненароком розкрив цю шпильку, і вона боляче впилася йому в палець. Спортсмен завищав, зовсім уже не від еротики. А їй цієї миті вистачило, щоб таки вихопитися з авто і побігти до рятувального мікроавтобуса.

...Цю шпильку вона потім завела під скло, у рамочку, і повісила у своїй дівочій кімнаті. А після першої шлюбної ночі здала шпильку на металобрухт.

Коля-Оля-Юра-Нюра

– Привіт.
– Привіт.
– Впізнала?
– Звісно. Коля.
– І я тебе впізнав. Оля.
– Ти майже не змінився.
– А ти ще помолодшала.
– Скільки ж це ми не бачилися?
– Аж двадцять років. Ну, тобі, як і всім жінкам, більше 30-ти не буває.
– Одружений?
– Ніколи й не був.
– Думаєш нарешті одружитися?
– Думаю. Якби не думав, давно б одружився. А ти, часом, не розлучилася з чоловіком? Якщо що, то я одружуся лише на тобі.

– Ну, це ти мені казав ще у дев'ятому класі. А взагалі я давно розлучена.

– Не зійшлися характерами, як ото кажуть?

– Та нормальні наче ж у обох характери. А от не склалося. Донька у нас є. Уже дівка.

– Мабуть, така ж гарна, як і ти.

– Ну яка я там гарна. Звичайна.

– Так скоро й молодого бабцю станеш. Хоч і самій ще можна народжувати.

– Хіба що від тебе. Ох, Коля, а пам'ятаєш?...

– Ох, Оля, а пам'ятаєш?...

– О, забалакалися. Мені час на електричку. Ну, бувай, Коля.

– Бувай. Оля. Якось десь колись зустрінемося.

***

Юра брів майже порожнім парком і міркував. Майже вголос. «Так значить, це не моя колишня дружина Нюра? Чому я в біса назвав її Олею? Хто вона? Що тільки робить з людьми час. Аж двадцять років. Чи якісь лише двадцять років».

Нюра їхала в троллейбусі і майже вголос міркувала. «Так значить, це не мій колишній чоловік Юра? Чому я в біса назвала його Колею? Хто він? Що тільки робить з людьми час. Аж двадцять років. Чи якісь лише двадцять років».

Склероз тілес

Так де це було? Нью-Йорк? Бердичів? Мадрид? Хацапетівка?

Він не міг нічого нічого згадати. Ні де? Ні коли? Ні що? Згадав лише, здається, згадав, – з ким.

«Не доторкайтеся» – попросила вона. Потім, посміхнувшись, мовила уже м'якше: «Надто сильно не доторкайтеся».

«Я й не збирався торкатися вас», відповів він.

Вони одразу домовилися звертатися одне до одного на «ви». Навіть якщо, раптом, колись опиняться в ліжку. Навіть якщо здуру одружаться.

Він торочив їй, що саме так зверталися колись, навіть у родині, дворяни, шляхта. І ще якось «насвистів» їй, що й сам з того середовища. Підбрехнув, звісно, бо насправді не знав свого родоводу далі прадіда. Правда той був козак. Тож він підфантазував собі, що цілком можливо його прапра-прадіди були українською шляхтою.

І взагалі вчені, психологи, стверджують, що людина бреше в середньому 10 разів на день. Звісно, це в середньому, бо хтось більше, хтось менше. І цікаво, що чоловіки – набагато, аж у півтора рази, частіше жінок. хоч і грішать на них щодо цього. Мужчини брешуть в середньому _12 разів на день, жінки «говорять неточності» 8 разів.

Але все таки, якщо не ДЕ, то ЩО ж тоді таки було? Він доторкався до неї чи ні? Ну от зовсім зникла пам'ять рук, тілесна пам'ять? Повний «капець».

***

Так де це було? Нью-Йорк? Бердичів? Мадрид? Хацапетівка? Вона ніяк не могла пригадати.

І ще про одне. Він торкався її чи ні? Здається, вона попросила: «Не доторкайтеся». Чи: «Не доторкайтеся надто сильно?»

Він взагалі був якийсь дивак. Торочив щось про своє дворянське чи шляхетське походження, про якихось пра-пра-прадідів.

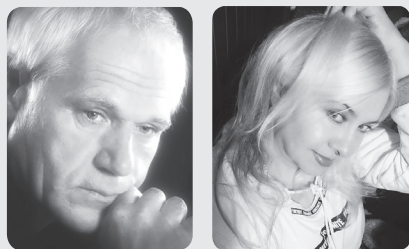
А то якось заявив: «Я робитиму вам масаж. Але не гепатиму по вашій спині, навіть не гладитиму, а не доторкаючись, дистанційно. Кажуть, у мене сильна енергетика, від долонь іде таке тепло! Ось відчуйте: іде вам тепло?»

Він почав кружляти долонями над її спиною. «Іде», мовила вона, хоч відчула тепло радше в голові, ніж у спині. «Можна ще?». «Скільки завгодно. У мене надлишок енергетики», відповів він.

Чи не він? Чи цього взагалі не було? Ні в Нью-Йорку, ні в Бердичеві, ні в Мадриді, ні у Халапетівці?

Невже це у неї, такої молоді, ефектної, зачатки склерозу? Склерозу тілес...

Так називається книга поезій, яка щойно вийшла в Чернігові, у видавництві «Десна». Її автори – Світлана Коробова і Петро Антоненко.

«Інтим осінньої весни»

Доволі несподівану назву пояснить епіграф до книги, два поетичні рядки:

*«Восени тому спадає листя,
щоб весною знов зазеленіти».*

Світлана Коробова (Прилуки) – педагог, авторка 15-ти книжок поезії, з них 5 – для дітей. Петро Антоненко (Чернігів) – журналіст, за-
сновник і редактор обласних газе-

ти «Світ-інфо» і «Струна», видав 4 книги прози і поезії.

Це перша спільна книжка авторів: поезії, написані винятково у листопаді 2023 року. Крім поезій кожного з авторів окремо, творчим експериментом є заключний розділ – спільні вірші, де кожен писали обоє авторів.

На вірші Світлани Коробової «Мене не забути», «Не дотор-

кайтеся», «Перелити небо», «Сонцесяйне», «Змова» створено українські романи, музику яких написав Петро Антоненко. Він же їх і виконує. Світлана Коробова зробила на них відеокліпи, які співавтори розмістили на своїх сторінках у Фейсбуці.

Ось деякі поезії книжки. Спершу – 5 українських романсів.

Світлана КОРОБОВА

Мене не забути

Та хіба мене можна забути!
Озирніться довкола – я всюди:
У травинці, загорнутій в роси,
У краплинці, що канула в осінь.

Навіть в ваших очах я зорію,
Ваша тиша, ваш сон, безнадія,
У кайданки якої закутий,
Бо мене неможливо забути.

Я у диханні палого листя,
Нота, слово й, нарешті, ця пісня,
Яку можна й в мовчанні почути,
Бо мене неможливо забути...

Не доторкайтеся

Не доторкайтеся, бо щезне таїна,
Розчиниться у димному тумані.
Отак колись розтанула весна,
І літо, і пів осені в обмані.

Не доторкайтеся, нічого не кажіть –
Давайте просто будемо мовчати.
Не в кожного є місце у душі,
А слово більше нікуди дівати

І нізвідки узяті почуття,
І ніяк розсудити ці хвилини,
Якимось чином вставивши в життя,
Яке, на жаль, одне лиш у людини...

Перелити небо

Нам так гарно падати удвох,
І угору також підійматись...
Гойдалки любові тільки Бог
Може аж до неба розгойдати.

Хоч тримайся ти, хоч не тримайся,
Як того захоче, так і буде.
Небо перелити через край
Можуть лиш закохані люди.

Зорі знають все тепер про нас.
Сонцю доведеться лиш гадати,
Хто подарував нам дивний час –
Цю блакить небесну розгойдати.

Сонцесяйне

Тобі себе я віддаю
Всього до крапельки – тримай же!
Я несподівано люблю,
Самозабутньо і без фальші.

Ця негідробна чистота
Спада обом сьогодні з неба
І білим янголом сіда,
Нас пригортаючи до себе.

Мені себе ти віддаєш,
Всю, до останньої іскрини.
І сонце те не знає меж.
Яке ж тепло від тебе лине!

Яке ж від тебе сяйво йде!
І опромінює, й голубить.
Ніхто у світі і ніде
Так сонцесяйно ще не любить.

Змова

Вже треба вести розмови
Тілам, бо в самому Небі
Затіяли душі змову,
Тож я уві сні – до тебе

Лечу, аж палають крила,
Здіймаюся у вир ілюзій...
Ми так уночі любили!
Нам свічку тримала Муза.

І капало ніжне слово,
Гаряче, униз стікало,
А потім являлось знову
Й обом шепотіло: «Мало»

Чи вистачить тілу мови,
Коли у самому Небі
Затіяли душі змову...
Я знову лечу до тебе

Човник

Подайте мені човен, а не тріску,
Бо я ж на ній ніяк не допливу
До сяючого блискітками міста.
Тож поки що на березі живу.

Розклала тут намет і вже роками
Чекаю на той човен золотий,
Що припливе услід за кораблями.
От тільки б здогадатись, що він мій.

А на воді така щемлива тиша,
Неначе перед бурєю, але
На березі я місце не облишу,
Бо відвернусь, а човник пропливе.

Кохаю

Магія? Примарна таїна?
Що це поміж нами – я не знаю.
Та із серця голос долина,
Вже давно забутий: «Я кохаю».

Ми йому не віримо іще,
Сумніви знушаються, терзають –
Навіть кров вже ріками тече,
Але з неї чується: «Кохаю».

У обіймах пристрасних видіння
Ми тепер зоночі засинаєм.
В наші сні незвана сходить тінь
І шепоче звабливо: «Кохаю».

Наворожу

Таємна магія мовчання.
Замкнулись. Кожен у собі.
І починається гадання
О тихій, зоряній добі.

Душа – така собі ворожка.
Їй розум каже: «Так роби!»
Але вона отак не може
І робить зовсім навпаки.

Таємна магія мовчання.
Тож поки тиш, наворожу
Нам з вами справжнього кохання
І в зілля часу підмішу...

Наші руки

В холодному такому світі
Зустрілись раптом наші руки,
Щоб від самотності зігріти,
Від всіх печалей і розлуки.

До гурту сходяться морози –
Щось проти грішних замишляють.
В нас на очах від щастя – сльози,
А отакі не замерзають.

Сніг не змете нас, дощ не змие,
Бо всі руки чотири – разом.
Хай завірюха вовком вие,
Ми – понад холодом, над часом...

Мости

Якби собі когось шукала,
Повірте, я б давно знайшла.
А так, у човен часу впала
І попливла. І попливла

Удалечинь за течією.
У напрямку одним: туди.
І перепону мою
Були лиш спалені мости.

Під ними я не пропливала,
Однак дивилася здала
І дивувалась, що гуляла
Колить по них, хитких. Земля

Була ж ось поряд – зовсім близько,
А я не бачила її.
Сліпі, глухі, духовно лисі
Все запевняли: ми – твої.

Я ж відчувала, що хитались,
Коли пройду туди-сюди...
І поки думала, вагалась,
Час сам спалив до тла мости.

Тепер не хочу навіть зводити –
Від них в очах аж чорнота...
Пливе мій човен в чистих водах,
І сонце сходить і сіда...

Рядок

Цей сум незнайдених рядків
Отак щемливо огортає.
Дивлюся вгору, вниз – звідкіль
Прийшов неждано? І не знаю,

Як в нас потрапив, охопив,
Навіщо стелеться у душі.
Я відпила і ти відпив –
Тепер його прогнати мушу

Оцим віднайденим рядком.
Дивлюся вгору, вниз – не знаю,
Звідкіль до нас обох прийшов.
Та ми промовили: «Кохаю».

Петро АНТОНЕНКО

Ворожіння Український романс

У моїх ворожіннях
знов з'являється ти.
Не туманним видінням,
а така во плоті.

З неба наш поцілунок
теплим подихом губ.
Цей дарований трунок,
цей невинчаний шлюб.

Попрощаємось знову.
Дограває шансон.
Тільки хочеться чомусь
повернути той сон.

* * *
В цей безшелесний падолист,
у мерехтливому тумані
десь заблукав від тебе лист,
відправлений у ранній рані.

І я на пошту не грішу,
таких листів вона не носить.
У сірім маєві дощу
десь розчинилась неба просинь.

І як туди прокласти міст,
де ще горить любові ватра?
А я усе чекаю лист,
відправлений тобою завтра.

* * *
Наворожу мені любов,
таку, що можна очманіти.
Щоб я забув усе і знов
шукав тебе у дивному світі.

Щоб наші душі і тіла
сплелися в чистому бажанні,
і замість слів, у нас була
таємна магія мовчання.

І щоб хмеліла голова
у цьому шалі невмирущій.
І нащо нам тоді слова,
коли тіла говорять, душі.

* * *
У нас було все. І більше.
І ми потонули в ньому.
У тій неймовірній тиші,
такій, як удари грому.

У тому хмелю жагучім,
у тому п'янім дурмані,
що так таємниче мучить,
що так до нестями ранить.

І два ошалілі серця
отак в унісон забились.
Палало любові скерцо.
...Як гарно це нам наснилось.

Я хочу до тебе

Ніч з крилами янгола випала з неба,
Невинна і світла. Я хочу до тебе
У руки, у губи... А ще хочу в душу,
Розкрий її ширше –

до щастя зворушу,

І пестити буду душею своєю,
Допоки удвох не злетим

над землею...

Накрила нас нічка чудним
покривалом,
і нам її мало, все мало і мало.
Падіння і злети у простір, у небо.
Нам тільки за зорі триматися треба.

Злились воєдино і душі, і губи
у цьому небесному, чистому шлюбі.
І хочеться навіть
під вранішнім небом
знов чути і чути: «Я хочу до тебе».

Еротичні дві картинки Іронічне

Ми в таку упали ересь!
В неймовірні лабіринти:
Серед зим – квітує верес,
серед літ – самі сніжинки.

Подивилися в люстерко,
В чарівне, й відкрили рота.
Аж в очах усе потерпло:
Там стоять два ідіоти.

Квіточки – в очах. Волосся
Розкуйовдили сніжинки,
Руки голі, ноги босі –
Еротичні дві картинки.

Ми в таку упали ересь!
В неймовірні лабіринти:
Серед зим – квітує верес,
серед літ – самі сніжинки.

Чи це сон, а чи реальність?
Так бабахнутий із ліжка!
Ну, триклята віртуальність!
Прокидаюся... в ритмі вірша.

Де ж той ритм твого тіла?
Чи примарилось знову?
Чи кудись ти відлетіла
від таких от безголових?

«Поезія плюс музика»

Так називався творчий проект, з яким 21 грудня виступили у Прилуцькій центральній міській бібліотеці поетеса з Прилук Світлана Коробова і редактор Чернігівських газет «Світ-інфо» і «Струна» Петро Антоненко. Пані Світлана читала свої нові вірші, гість виконав під гітару українські романи, які він написав на її поезії.

Також вони зробили презентацію своєї першої спільної книжки віршів «Інтим осінньої весни», яка щойно вийшла в Чернігові.

Представила поетів і слово про їх творчість сказала директорка бібліотеки Людмила Зубко. Також про їх творчість,

загалом літературу говорили на зустрічі поети Ніна Горбань, Світлана Пшенична, Євген Постульга, голова Клубу книголюбів Лідія Скотнікова.

Бібліотека, її філії, всі учасники зустрічі отримали в подарунок нову книжку. А її автори подякували бібліотеці за чудово організоване це свято поезії.

Наступного дня такий же виступ Світлана Коробова і Петро Антоненко робили в Прилуцькому педагогічному коледжі ім. І. Франка. Тут також вони презентували свою книжку «Інтим осінньої весни».

Автори дякують голові Клубу книголюбів Лідії Скотніковій за організацію цієї творчої зустрічі зі студентами.

Творча зустріч у бібліотеці

Ніна ГОРБАНЬ

Баба Уляна

У баби артрит. Сидить вона на лавочці у літню спеку, замотавши коліна хустками, та провяджає поглядом машини, ніби літа свої безповоротні. На ногах якісь боти із секондхенду, на плечах – тепла кофтина, поруч кіт гріється на сонечку. А машини летять цією безкінечною магістраллю, наче комети в нічному небі, перетворюючись у прості цятки на горизонті.

Посадили бабу онуки наглядати за виставленою на шлях городиню. Тільки-но якась машина зупиняється – баба стукає палкою по паркану, і хтось виходить із двору торгувати.

А колись же баба вистукувала каблучками на усіх гуляннях. Ніхто було їй і не перетанцює. А тепер – артрит.

А яка швидка була! Як стане на рядки трусити дустом картоплю від колорадського жука, то ніхто з нею і не зрівняється. Усім дихать важко, а їй нічого – зав'яже обличчя хустинкою та й за роботу. Ланковою була: силу мала, вправність рук, неліниву вдачу. А тепер «дихання нема».

А співала як! Краща виводчиця у селі! Це зараз зайвий раз обізватися не хочеться: краще палицею по паркану. Казав покійний Остап, що чув її голос, хоч би і в іншому кінці села заспіває. Пішов рано. Вона довго ще до нього розмовляла, поки покійна невістка не познімала портрети із стін. Не модно. Картини тепер. А фотографії десь у альбомах. Де ті альбоми!

Ото тоді їй почало вчуватись, що її Остап говорить і голосом вітру, і протягом в кімнаті, і гліркою об шибку.

– Ти ж, Уляно, сонцем мічена. Бачиш, як воно тебе любить. Із самого світланку до заходу з тобою. Сонячна ти моя! – так приказував, коли повертався з роботи, стомлений і щасливий водночас.

Більше ніхто до неї так не говорить. Скоро й ім'я забуде. Баба – та й усе.

Тільки кіт поруч слухає мовчанку та думки її читає.

Артрит у баби... ходити важко. Колись уже б молоко свіжого, тільки-но від корови, налила. А тепер – ні корови, ні вправної баби. Сидять удвох, сонцю дякують за тепло, за день, та ще – людям, якщо хтось купить ту городиню. Баба цього року ще також працювала: картоплю перемалювала, квасолю та цибулю лушила...

Сонце заходить легко – буде іще один теплий день. От і добре, бо артрит у баби.

13. 12. 2023

Туман

Коли перед тобою зникає реальність, ти спотикаєшся об давно вивчені вибоїни на стежці, зустрічаєш привида із бляклими очима, який піднімається на невиразній висоті, і розумієш, що це стовп із нічним ліхтарем творить таку собі фата-моргану, коли ти відчуваєш себе якоюсь легковажною жінкою, незрозуміло ким обцілованою, мабуть, без почуттів, бо так якимось незвично холодно, аж до ознобу, тобі ввижаються примари, а ти знаєш, що там повинні бути дерева і будинки, коли ти розумієш, що то автобус, а не міраж, коли у тебе вкрадено пів дня, і ти це зрозумієш лише тоді, коли ця здорова волога рибина вдарить не один раз хвостом об горизонт так, що мимоволі з'явиться сонце із якимось несміливим, трохи винуватим чи блаженним оскалом перед майже обідньою порою, знай – це туман. Заспокойся і живи далі. З тобою все нормально.

04.01.2024
Прилуки

Ніна ТКАЧЕНКО

Зимовий день

Про що тобі казав зимовий день,
коли сніги, лише сніги у ньому?
А втрома, наздогнавши іншу втому,
не здибалася з радістю ніде.

Про що тебе питав зимовий день,
коли у вічі зазирає так близько?
І спогадів розгойдував коліску,
не віддаючи сам, куди веде.

Про що тобі мовчав зимовий день,
коли весна вже починала хвіртку?
... І млосо, і бентежно, й тіршки гірко,
що зараз він назавжди відійде.

Збірка «Спалах», 2008 р.

* * *

Само собою упродовж життя
складалося так, що з-поміж усіх днів
тижня найсприятливішим для мене
завжди видавався четвер. І якась
така спитала маму (ще встигла
спитати!) у який же день я народилася.
З'ясувалося – в... четвер.

Четвер

Чуже сприймаю, ніби власне.
Чи роздаю усім своє?
Черемхи біле світло гасне –
чорніша темрява стає.

Чуже сприймаю, ніби власне.
Черпаю настроїв не з облич.
Чудний ти, Часе, передчасно
черницею мене не клич!

Чуже сприймаю, ніби власне.
Чутливі лагоджу мости.
ЧЕТВЕР мій снігом сіє рясно –
чи ж буде сіяне ростити?!

28. 12. 2023

* * *

Сьогодні не відаю - хто я і де...
Далека дорога далеко веде!

Та котиться слідом дзвінке коліща,
натруджену пам'ять вином пригоща.

А та, захмеліла, їй-бо, нетвереза,
вважає справжність свою за тереза!

Складає поденно її у пучки,
вишулює вітер над нею рвучкий.

І - все повертається: спогадів рясно!
...Земля не старіє! Сонце не гасне!

02. 01. 2024

Роздуми над архівним знімком

А, може, це я – молода,
із свічкою в руці?
...Освятчена щойно вода
і відблиск століть на лиці.

Ще доля мене поведе,
помянуть міражні світи.
Кому я зустрінуся й де?
Мій Господи, шлях освіти!...

... Куди я поділась – така?
Кому мене вкрали роки?
Та чую: хтось з рідних гука,
торкається зримо руки.

Спішу, озируюсь доквіл,
когось влізнаю, когось – ні.
Ось бабця хлібину навіп
уже ділять їй підносять мені...

А чаша не спита до дна –
в ній болю і втрат, і молінь!
... У нас Україна – одна!
Для суцхих і всіх поколінь...

06. 01. 2024
Прилуки

Євген ПОСТУЛЬГА

* * *

Зачерствілі слова...
Запустілі дороги
Сумом дощ полива,
Трусить снігом під ноги.

І нечутно в садах
Перестуків дрімоти,
Лише тиша гоїда
Недоспівані ноти

Вже забутих пісень
Перелитих у тушу.
Невеселих есе
Перелесниці хуги.

07. 12. 2011

* * *

Були сніги. Були дощі й тумани.
Були сонця. Світили місяці.
Земля була заквітчана і гарна
Й сама, мов квітка в Бога у руці.

Були ліси, поля і ріки чисті.
Людей було багато на землі.
Тварин, комах, птахів, що не злічити.
Жили, собі, великі і малі.

А потім світло вимкнулось і тиша
Упала в темін з гуркотом грози...
Через тяжкі гріхи нас Бог полишив
Не проронивши жодної слюзи.

08. 12. 2023

* * *

Напроти неба сірого
Стоять дерева снами,
Немов дорою міряють
Замерзлимими ногами.

Дорога полем стелиться –
Звертає у долину,
Де річка, наче вервечця,
Під льодом тихо плине.

І ніби заколисаний
Дрімат сніг глибокий...
Ні чорноти, ні лисини
Куди не кинеш оком.

01. 01. 2024

* * *

Ну січень... ну зима... ну дні короткі.
Ну ночі довгі – спробуй перейти.
А мусиш йти, шлях мусиш побороти,
Допоки ти, іще допоки ти.

Тобі безмов'я сумнівів назустріч.
І темін сумтку душу пелена.
І спів вітрів холодний, і беззвучний
То тут, то там з нізвідки вирина.

А ти, під руку взявши порожнечу,
Хоча вона ніколи й не твоя,
В сніжинках протиріч і заперечень
Усе ж таки продовжуєш вояж.

03. 01. 2024
Прилуки

Ірина КУЛАКОВСЬКА

* * *

Повертаєшся в місто заплаканих верб.
І вони обіймають гілками пружкими
І вишпують смутку,
ї підказують рими.
І затерплого місяця зламаний серп

Ледь виблискує. Вулиць вузькі
рукави.

І щербатий вазон на рипучому ганку.
Напинає туман попельясту фіранку.
І бїжить манівець до гуцав кропиви.

Повертаєшся в спогади, стоси,
гудки.
Наспїх випитий чай. Сподівання,
надії...

І краплини дощу пестять вицвілі вії.
І востають в папір вайлуваті
рядки.

І викрешує тушу, й жалі воскресла
Цей палаючий жовтень
квіткових агоній...

Тихо ластиться, квилить і грїє
долоні
Цуценятком рудим недоладна душа.

06. 12. 2023

* * *

На порозі найдовшої ночі
Дощ вилизує спогади й шрами,
Нїби вавки Рябло шалудивий...
І з-під залишків сірого снігу
Проступає пожухле листя,
Геть забрехане, зібгане, реване,
Мовби, раптом прокинувшись, осїнь
Оголила натомлену душу
На поталу грудневим вітрам.
На порозі найдовшої ночі,
В цей грузкий каламутистий морок
Як же хочеться просто дожити
До стобарев'я кленових окрплень,
До жаги хризантемових жовтїнів
В зморшках скверів предавнього міста
Хоч би затишком тїсних кав'ярень,
Хоч би дотиком шерхлих долонь...

22. 12. 2023

* * *

Все сніг відчистить, зцілить,
відпере:
Криваву кірку спогадів і зречень,
Щаблін рипїння, недоладність
речень,
Речитатив із крапок і тире.

Він стерпить все: химерну в'язь
слідів,
Пусте топтання на одному місці...
Пів клаптя неба в дерев'яній мисці,
Під клунку рам'я, петлі манівці...

Все сніг відпустить: опіки, грїхи,
Дух кислуватий пізньостиглих яблук.
І час заклякне, мов приліпий
равлик.

На тирсу струхнуть сполохи, страхи.

Все сніг остудить, висвятить,
простить.
Сумбур жадання на поталу кригам...
Я причащаюся цим правічним снігом.
Я спрагло п'ю пухнату білоцвіт.

30. 12. 2023
Чернігїв

Микола БУДЛЯНСЬКИЙ

Відомий чернігївський поет
і журналіст, автор багатьох
книг поезії, прози, краєзнавства,
недавно відзначив 70-річчя. Вірші його
не раз друкувалися у нашій газеті,
а також в обласній газеті «Світ-інфо».
У грудні Микола Будлянський
видав свою нову книгу поезії
«На рушниках натомлених вітрів».
Представлення її він зробить 28 грудня
у обласній бібліотеці ім. Софії та
Олександра Русових.

Найкращі вітання поетові і журналістові з ювілеєм і виходом нової книги!

Грудень у селі

Знов небо сіє, мов крїзь сито
Дрїбну порошу, наче мак.
В дуїлі верби сховався вітер –
Простудно кашляє в кулак.

Така зима: то сніг лапатий,
А то відлиги смак терпкий.
У нашій вихололій хаті
Умерзли зорі у шибки.

Холодну тїнь безлиста вишня
Поклала важко на порїє.
Нїде й нікого, тїльки тиша
Навшпиньки ходить у дворї.

Стара зіперлася дорога,
Немов лелека, на крило.
Лежить, вслухається – нікого.
Нїмотна ніч. Глухе село.

Хїба зітхне ледь чутно хвїртка,
Чи то осиплеться іржа.
У темній шибці мерзєне зірка,
Як нерозказана душа.

05. 12. 2023

Наснилась рідна хата

Ти знов наснилась, рідна хато,
Широка призьба і бузок,
І молода, як ранок, мати
З руки годує ластївок.

І я малий запряг умїло
Соняшникового коня.
Тебе обїду, світє білий,
І повернусь додому я.

Суди, до рідного порога,
Бо ж ластїв'ятонька малї...
Ще десь попереду тривоги,
Утрати, радостї, жалї...

На посиденьки кличе призьба,
Співають двері – не скриплять.
І ластїв'ята низько, низько,
Та уже учаться літати.

А як же їм радїє мати
І мене мїцно пригорта,
Мовляв, навчишся й ти літати,
Моя дитино золота.

– А як же хата? Її би крила...
Кажу я мамі. Та крїзь смїх:
– А хату, щоби не злетїла,
Тримає стежка за порїє.

Довкола літо. Стїльки літа!..
Хотїв би, в очї не вбереш.
І наша хата вся у квітах
Летить у голубу безмеж.

І я роззублений на чатах,
Але зробить не могу й крок.
... Менї наснилась рідна хата,
І молода, як ранок, мати,
З руки годує ластївок.

26. 11. 2023

З циклу «Осінь»

Ти скоро відїїдеш, осїнь.
Дозволь на межї розлук
Скупать в золотїм волоссї
Юначу невтому рук.

І хочу не в тихїх мїсті,
А десь на стежках рудих
Вїдчути жагучий присмак
Калїнових губ твоїх.

А очї – ожина пізня,
В яких ще роси тремтїнь,
Неначе остання пісня
Зїв'ялих твоїх картин.

Та хай не вітри промерзлї
Встеляють прощальний шлях,
А біла печаль берези
Смїється в твоїх очах.

І зорї червоногладї
Обсіють правічний лїс.
І взимку не вїїде з моди
Рудий, весь ув осїнь, лїс.

І місяць – нічний прибудла
Освітить глибоку всь.
І лише тебе не буде
Нї завтра, ані колись.

Вже осїнь, жттїєва осїнь
І важчає серця стук.
Та хочеться, вірши, й досї
Скупати в твоїм волоссї
Юначу потребу рук.

28. 10. 2023

Любов ГОЛОТА

Із записок старої

* * *

Дивилася щойно «П'ятий елемент» – п'ятий чи й більше раз. Сьогодні звернула увагу на фразу, яку повторює один з героїв фільму: «Головне – не час. Головне – життя». Сьогодні вона якось особливо лягла на душу. Бо 19-річний Аполон зробив набагато більше для України, загинувши на мінному полі Брянщини, ніж я, в свої сімдесят три.

Час для того, щоб зрозуміти «що є життя, що є людина?» (Ірина Жиленко). Щоб нещадно усвідомити, скільки насправді триває твоє життя і як ти обійшлася з ним...

Я люблю своє життя. Не тому, що воно якесь виняткове: ні, і не безгрішне, і не святкове, і марнотратне – щодо часу особливо. Мені подобається витратити час на те, що мене цікавить, – спостерігати і думати про людей, поринати в розмови з ними, іноді не розуміючи, що саме найбільше захоплює в них...

Життя моє і багатолюдне, і самотнє. Багатьох людей я розгубила, багато з них навмисно чи ненароком загубили мене. І це добре – сили вже не ті, щоб бувати всюди і – ніде! Наодинці з собою теж є що думати і робити.

Локдауни-ковіди відкрили мені істину, що ключ від самотності вже не в моїй кишені: нас заперли. Замкнули зовні...

Старість – це локдаун. (Добре, якщо це лише моє відчуття).

Війна стисла внутрішню пружину (може, душа і є та пружина) – одразу з такою силою, що миттєво розумієш: перемога або смерть, а інакше навіщо жити?! Біда не в тім, що прожито «три чверті шляху» і це твоє «озаріння» майже ідентичне рухові стрілок на біологічному годиннику. Біда в тому, що хочеш від себе значно більше, ніж фізично можеш, – не станеш бійцем десь там, біля Бахмута чи в придніпровських степах, бо не понесеш багато, не побіжиш швидко. А як хочеться, до сліз, до душевної муки, бо мій час не важливий, важливі життя тих, хто їх там кладе, і за мене також. Відчуття боргу перед тими людьми – як безсоння: замість передиху втома...

Головне не час, хоча часи нам випали густі, не для легкого купання, треба було гребти і пливати. Не від одного берега до іншого, а, дуже часто, проти течії.

Є про що розповісти, як й іншим моїм ровесникам.

Але вчасно зупинюся і запитаю себе, чи це комусь потрібне? А зупинившись, всміхнуся.

Так, я завжди любила сміятися, жартувати, не втрачаючи самоіронії. І це ...не минуло! Тож усміхніться й мені прощентно, мої близькі і дальні, друзі і знайомі. І ти, моя дитино, на чіх крилятах – двоє хлоп'ят, моїх онуків. А всі, в кого є онуки, знають, що з ними людина стає щедрою, щирою, здатною на любов вселенську... До них. До свого дому. Своєї Держави. І до тих хлопців із ЗСУ, що теж – чийсь онук. Перемоги їм і життя! І подяка за те, що живу разом з ними в цьому злуптованому і розтерзаному водночас, святому і пекельному, прекрасному і нестерпному часові.

І час, і життя, і людина... ЩО головне, що важливіше?.. Бог сподобить – ще зрозумію. Попереду – огром, БО не час головний, головне життя...

З днем народження, моє новоліття!

31. 12. 2022

* * *

...Одна вчителька в розхваленому есеї написала, що Іван Франко завжди хотів бути вільний, як вітер...

Згадалось: колись давно Іван Драч та Іван Миколайчук в Ірпені разом писали кіносценарій (1979 чи 1980?).

Драч познайомив мене з Іваном Васильовичем. Драч саме поспішав на електричку, попросив, щоб ми провели його. Ми провели, а повертаючись, Миколайчук запитав мене, як я їхала до Києва. Їхала я того разу цікаво: «Ракетою» – (були такі, літали Дніпром) – шість годин і ти в Каневі.

Я тоді по справжньому прочитала «Журнал» Тараса Шевченка і захотіла побувати в Музеї, подивитися і зрозуміти те, що вже пора було зрозуміти, самій для себе. А тоді – автобусом до Києва.

– Скажіть, де в Музеї ви затрималися найдовше?

– Найдовше стояла біля посмертної маски... Вразила мене сльоза між вій і відчуття колосальної втоми, яку навіть смерть ще не розглядила на обличчі Тараса Шевченка... Іване Васильовичу, після ролі молодого Тараса чи буде у Вас нагода зіграти його в останні літа?

Миколайчук сказав:

– Я дуже хочу і часто про це думаю...А одну з думок ви щойно вгадали: обов'язково б передав оту його втому!

– Було від чого втомитися...

– Так, але не тільки від долі. Це втому від величезного Таланту, який дав Тарасові Бог. Для всієї України. І він це знав і розумів. І беріг в собі.

– І як це зіграти?..

– Я щойно з Франції. А там, в Парижі, на Єлисейських полях, побачив рекламу: величезний буйвол важко і дуже обережно везе за собою дитячу коляску (впряжений в неї!) – то була реклама дитячих колясок, дуже талановита реклама. І я подумав, що, власне, великий митець має відчувати ту саму відповідальність, навіть страх за крихку і безцінну поклажу, за свою ходу, свій величезний труд, аби зберегти й уберегти... Втому Шевченкову й так можна читати. Зрозуміло, що як один з нюансів, один з штрихів до характеру цієї втоми...Не втратити, зберегти, втримати... Якби ж то вдалося, якби дали зіграти, – я про це часто думаю...

На жаль, я передаю лише суть сказаного, своїми, як кажуть, словами. Немає в мене дослівно зафіксованої розмови з Іваном Миколайчуком, хоча пам'ятаю її детально.

...Шевченко знав ціну волі, як ніхто. Знав її й Іван Франко. Знав Василь Стус. Очевидно, що знав й Григорій Тютюнник. Можливо, що хтось з них (або й кожен з них) любив «вітру вітровілля». Але – ніхто! – не зміг і не хотів відпустити від себе ту важенну ношу, аби стати вільним, «як вітер». Вітер завжди зовнішній, а ноша – воля внутрішня...

Це не вчительці докір, просто подумалося і пригадалося.

10. 09. 2023, Київ

Наталка ФУРСА

* * *

Така між нами тиша тиш –
як лук, для пострілу напнутий...
Ти надто голосно мовиш,
щоб я могла тебе не чути!

Така між нами далина,
аж весь світ вигнувся дугою –
його тримає та струна,
яку зробив ти тятювою.

Такі між нами холоди,
що й промені ламають стріли...
І, може, тому снігом білим

між «я одна» і «ти один»
цвітуть довірливі сади,
яким ще зав'язь не боліла.

2020

* * *

...а та зима була не наша.
а ця – і зовсім не зима:
льодів нема, снігів нема...
не манна сіється, а мак...

Богдан ТОМЕНЧУК

* * *

Ці такі ще не бачені сни,
Ці зірки, як вогні на параді.
Починалося все восени
Між таких золотих листопадів...

І не квапилась ніч на краю
Поміняти декОри вистави...
Я тебе в листопаді люблю
Та уже до грудневої кави, ...

Що там завтра – сніги чи дощі?
Ця любов, ніби празник у будні...
В листопаді заснеш на плечі,
І на грудях прокинешся в грудні...

Ця пора, ніби гра у слова,
Що збуваються завше й ніколи...
Зорі падають, наче дива,
Не діждавши святого Миколи...

02. 12. 2023

* * *

Тепер – ні слова про війну...
В цій неблагословенній тиші
Білимуть небілі вірші
Мовчань потріскану стіну...

І йони, ніби снігурі,
І снігурі неначе йони,
І безборонність прапорів...
Сто грам не треба.Де патрони?

Люблю цю землю і тебе...
Словесно...Подумки...Оружжю.
І небо доти голубе,
Допоки ми і наша мужність...

не ангельський убір – монаший...
і пензлем, вмоchenем у сажу,
ніч підмальовує п'ятьма –
межу поміж моє і ваше.

...а та зима була самотня.
а ця – нікого й не шука:
на дві руки – один рукав...
на русла два – одна ріка,
яка на вицвілих полотнах
малює третє – поворотне,
та лиш четвертим витіка –
від Віфлеєму до Голгооти...

...а та зима, яка настане,
себе – для себе – пригада:
що і не чорна, й не руда...
що є у неї і зізда
непогасима, й сонце раннє,
і шати срібні – на Йордана...
і крижана свята вода –
змивати сірість і тумани...

бо та зима, яка настане, –
Господня вічна молода.

Із книжки «Без сорочки» (2022)

* * *

Не було, не було, і знову
рік старий покидає дім.
– Будь здоровий!
– Бувай здорова! –
Сніг поскрипує у ході.

От, простилися... Мить-одинка
гостро блиснула ув очу.
А що серце – на дві крижинки,
він німує, і я мовчу.

Сніги справдешньо так цвітуть
Немов тобі кармінні квіти
Вона така болюча, суть:
Тебе не знати, а любити, ...

Пересихаючі уста...
І снігурів завмерлий щєбіт...
Живи до сто і після ста.
Чекатиму...Дасть Бог – на небі...

03. 12. 2023

* * *

Може джезеву поставити, га?
Цей легесенький протяг з тераси
Пізня осінь ввійшла у права,
Дні, неначе обірвані фрази

Час минає осіннім листком
Сни як миші живуть в околотках
Межи днями ні крапок, ні ком,
Лиш опальна якась позолота

У цю осінь вже не золоту
В ці її нерозгадані змісти
Ти приходиш в мою самоту,
Аби мав я кому розповісти

Про самотні твої молитви,
Запах кави і протяг з тераси,
Сядь навпроти і просто живи
В недомовленім просторі фрази...

08. 12. 2023

Трохи молодше від однієї поїздки в Париж...

Знов замети холодним курсивом
Знов зима наче лагідний звір...
Знов малює художник на сиво
Наворожені лінії гір.

Що було посіріле й ніяке
Біло-біло з усюд воскресє
І немає такої ознаки,
Аби їй не синонім краса, ...

Цих дерев молода анфілада,
Цих снігів розпростертий обрус...

Це ж бо треба сльозою, кров'ю –
щоб ступилися – й запекло...
Не було, не було, і нівий
рік ступає на бите скло.

Та дарма. Бо товсті підшви,
і лютюча його хода.
– Будь хорошим...
– Бувай, хороша!
Бачу, сива... Чи пані, пробу,
знову світла і молода?

30. 12. 2021, ред. 31. 12. 2023

* * *

Січень досіче похилі стебла.
Люттий люттій і дуби нагне.
Ця зима нікого не мине –
і до мене дійде, і до тебе.

Та не бійся – сенс який бояться?
Та й чого бояться, далєбі?
Аж зима ще з березня – в тобі,
і росте й росте – від дня до дати.

Ближче й ближче, студить
шпару кожну
вітром і морозом... й обіця
білу гладь, що буде до лиця,

білу тиш, що всім словам допоможе,
білий шум, що дійде й до Вітця
білим шляхом, що не йме вінця.

31. 01. – 21. 12. 2023
Ромодан, Полтавщина

Ти така як небесна принада
На просторах вселенських спокус,

Я визбирую зоряні крихти,
Допиваючи пізнє вино...
Так боявся не вміти, не встигти,
Все оте, що судилось давно ...

І цей келих дзвонкової тиші,
І це диво, котре без облуд...
Я не хочу померти в Парижі...
Хочу жити... Уже і отут...

23. 12. 2023

* * *

Живи як живеться і долю не квап.
Лягають сніги сивиною кульбаб.

У всесвітах наших ми вільні сонця,
І поки у грудях пульсують серця,

І поки співає ще нам херувим –
Робім, що належить робити
живим...

Все золото світу твоє і моє,
Аж доки у світі ми дотиком є, ...

Нічого на потім, чи пак, на відтак,
Пригадуй волошки,
як небо в житах,

Котре нас послало на землю, аби
Любити і бути... Тож будь і люби...

І душу, і тіло... Себе і мене...
Бо все, що минає,
насправді мине...

Мов лагідний хміль
молодого вина,
Так наша присутність кудись
промина...

П'ємо і ніяк не видніється дно –
То небо для нас підливає вино...

01. 01. 2024
Івано-Франківськ

Польські фільми, що підкорили світ

Анджей ВАЙДА

«Канал» (Kanał, 1956)
Канський кінофестиваль. Особлива нагорода журі.

Фільм розповідає про один із епізодів Варшавського повстання 1944 року. Картина стала одним із головних прикладів оновлення польського кіно у 1950-х роках.

«Попіл і діамант» (Popiół i diament, 1958)

Венеційський кінофестиваль. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ).

Найвідоміший фільм головно польського кінорежисера та голова картина польської кіношколи. Дія фільму відбувається у травні 1945-го року. Здавалося б, війна закінчилася, але почалася нова – одних поляків проти інших, бійців опору проти комуністів, які насаджують новий лад.

«Березняк» (Brzezina, 1970)

Московський кінофестиваль. Золота нагорода. Нагорода за найкращу чоловічу роль (Даніель Ольбріхський.)

Лірична притча про двох братів. Один з них помирає від хвороби, але бадьорий і словнений життя і любові в душі, а інший, здоровий тілом, не втисно сумує за померлою дружиною.

«Диригент» (Dyrygent, 1979)

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращу чоловічу роль (Анджей Северин). Кінофестиваль у Сан-Себастьяні. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ).

Драма про зіткнення двох світів. Відомий диригент – польський емігрант Джон Лясоцький – зустрічає Марту, дочку своєї колишньої коханої, і вирішує повернутися на батьківщину, щоб дати концерт. Роль Марти – одна з найкращих у кар'єрі актриси Кристини Янди.

«Людина із заліза», (Człowiek z żelaza, 1981)

Канський кінофестиваль. «Золота пальмова гілка». Нагорода екуменичного журі.

Один із головних фільмів часів «карнавалу «Солідарності» в Польщі, назва періоду між серпнем 1980-го (підписання гданських домовленостей) та груднем 1981 року (введення

воєнного стану), що, зокрема, характеризувався свободою думки і слова. Продовження фактично першого простого польського фільму 1970-х років «Людина із мрамору». Польща охоплена страйковим рухом. Журналіст Вінкель отримав завдання зробити компрометувальний матеріал про лідера робітників Томчика.

«Аїр» (Tatarak, 2009)

Берлінський кінофестиваль. Премія Альфреда Бауера.

Європейська кіноакадемія. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ)

Камерна та дуже гарна картина, яку Вайда зняв за оповіданням Ярослава Івашкевича. Зріла жінка закохується в юнака, але їхній бурхливий роман закінчується трагічно.

Єжи АНТЧАК
«Ночі і дні» (Noc i dnie, 1975).

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращу жіночу роль (Ядвіґа Баранська). Нагорода Міжнародного союзу кінокритиків (UNICRIT).

Епічна сага, в якій на тлі історії Польщі другої половини XIX – початку XX століття розгортається життя двох поколінь.

Томаш ВАСІЛЕВСЬКИ
«Сполучені штати кохання» (Zjednoczone stany miłości, 2016)

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращий сценарій.

Фільм про Польщу початку 1990 років, коли країна формально жила вже новим життям, але у повітрі й надалі витав дух старої епохи.

Кшиштоф ЗАНУСЦИ
«Ілюмінація» (Iluminacja, 1972)

Кінофестиваль у Локарно. «Золотий леопард»

«Я завжди знімаю одну й ту ж картину, в якій шукаю докази того, що в житті є сенс...», зазначив Кшиштоф Занусці. «Ілюмінація», мабуть, найбільше підтверджує цю тезу.

«Рік спокійного сонця» (Rok spokojnego słońca, 1984)

Венеційський кінофестиваль. «Золотий лев». Премія Пазинетті за найкращий фільм.

Перший великий триумф Занусці. Польсько-німецько-американська стрічка про трагічне кохання польки та американського офіцера, який приїхав після війни до Польщі розслідувати злочини нацистів.

«Життя як смертельна хвороба, що передається статевим шляхом» (Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową, 2000).

Московський кінофестиваль. «Золотий святий Георгій».

Кінострічка про літнього лікаря, який несподівано дізнається, що хворий. Перед ним постає дилема: пуститись берега або гідно закінчити свої дні.

Кшиштоф КЕСЬЛІОВСЬКИ
«Декалог» (Dekalog, 1988)

Венеційський кінофестиваль. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ).

Кінофестиваль у Сан-Себастьяні. Премія Міжнародної католицької організації у сфері кіно (ОСІС).

Фільм, який приніс Кесьльовському культовий статус не тільки у Польщі, а й у Європі. Це цикл із десяти короткометражок, знятих за мотивами біблійних заповідей. Майже натуралістична точність опису пізносоветського побуту дивовижним чином поєднується тут із метафізичними пошуками.

«Короткий фільм про вбивство» (Krótki film o zabijaniu, 1987)

Канський кінофестиваль. Нагорода журі. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ) Нагорода Європейської кіноакадемії. «Найкращий фільм».

Одна із серій «Декалогу», розширена режисером до самостійного повнометражного фільму.

«Три кольори: Синій» (Trois couleurs: Bleu, 1993)

Венеційський кінофестиваль. «Золотий лев». «Золоті Озелли» за найкращу роботу оператора (Славомир Ідзяк). Кубок Вольпі за найкращу жіночу роль (Жюльєт Бінош)

Премія «Сезар». «Найкраща актриса» (Жюльєт Бінош)

Трилогія «Три кольори» подарувала Кесьльовському не лише фестивальний, а й комерційний успіх, а самі фільми (разом із «Декалогом» та «Подвійним життям Вероніки») на найближче десятиліття стали еталоном європейського артхаусу.

«Три кольори: Білий» (Trois couleurs: Blanc, 1993)

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращу режисерську роботу.

Єдиний із фільмів циклу «Три кольори», знятий не французькою, а польською мовою. Колишній польський емігрант розлучається зі своєю дружиною-французкенкою й опиняється на паризькій вулиці без копійки в кишені.

Войцех МАРЧЕВСКИ
«Тремтіння» (Dreszcze, 1981)

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь». Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ). Нагорода міжнародного євангелістського журі. Нагорода Європейської конфедерації художнього кіно.

1955 рік. На очах 13-річного Томека органи держбезпеки арештовують батька. Хлопець опиняється у харцерському (скаутському) таборі, де закохується у керівницю загону, фанатичну комуністку.

Павел ПАВЛІКОВСЬКИ
«Іда» (Ida, 2013)

«Оскар». «Найкращий фільм інземною мовою».

Британська академія телебачення і кіномистецтва. «Найкращий фільм інземною мовою». Нагорода Європейської кіноакадемії. «Найкращий фільм». «Найкращий режисер».

Історія дівчини, яка виростала в монастирі та дізналася, що вся її сім'я загинула під час Голокосту. Разом зі своєю єдиною родичкою, яка тоді вціліла, вона вирушає на пошуки могили батьків. Один із найтитулованіших фільмів Польщі XXI століття та єдиний на 2021 рік польський лауреат «Оскара».

«Холодна війна» (Zimna wojna, 2018)

Канський кінофестиваль. Приз за найкращу режисеру.

Європейська кіноакадемія. «Найкращий фільм». «Найкращий режисер». «Найкраща жіноча роль» (Йоанна Куліґ). «Найкраща робота сценариста» (Павел Павліковський). «Найкращий монтаж» (Ярослав Камінський). «Приз глядацьких симпатій».

Історія кохання музиканта та сільської дівчини, яку він бере у свій ансамбль. Їхній бурхливий та непростий роман розгортається на тлі історичних та політичних перипетій воєнної Польщі.

Роман ПОЛАНСЬКИ
«Ніж у воді» (Nóż w wodzie, 1961)

Венеційський кінофестиваль. Нагорода Міжнародної асоціації кінокритиків (ФІПРЕССИ)

Трилер із любовним трикутником. Повнометражний дебют Романа Поланського, через який режисерові довелося покинути Польщу з політичних мотивів.

«Піаніст» (The Pianist, 2002)

«Оскар». «Найкращий режисер».

«Оскар». «Найкраща чоловіча роль» (Едрієн Броді). «Оскар». «Найкращий адаптований сценарій» (Рональд Харвуд, Владислав Шпільман). Канський кінофестиваль. «Золота пальмова гілка». Премія Британської академії телебачення і кіномистецтва. «Найкращий фільм». Премія Європейської кіноакадемії. «Найкраща робота оператора» (Павел Едельман). Премія «Сезар». «Найкращий фільм». «Найкращий режисер».

Екранізація автобіографії польського піаніста Владислава Шпільмана, який пережив Голокост, і водночас особистий – принаймні, у біографічному сенсі – фільм Поланського. Картина стала триумфом режисера.

Єжи СКОЛІМОВСЬКИ
«Необхідне вбивство» (Essential Killing, 2010)

Венеційський кінофестиваль. Спеціальний приз журі. Кубок Вольпі за найкращу чоловічу роль (Вінсент Галло.)

Трилер про афганського бранця, який утік з-під варт в самому центрі Європи. Найтитулованіший фільм Єжи Сколімовського, який 1969-го змушений на багато років залишити Польщу та більшість своїх фільмів знімати за кордоном.

Войцех ХАС
«Рукопис, знайдений у Сарагосі» (Rękopis znaleziony w Saragossie, 1964)

Спеціальна премія об'єднання Circulo de Escritores Cinematográficos.

Знаменитий фільм польського режисера-аутсайдера, який протягом кількох десятиліть знімав кіно паралельно різним течіям та кінопроцесам. Сюжет «Рукопису» збудований за принципом «історія в історії» і роз-

гортається у кількох часових пластах. Під час облоги Сарагоси наполеонівський солдат знаходить старовинний рукопис, в якому розповідається про двох сестер – східних принцес в Іспанії XVIII століття. Намагаючись спокусити свого охоронця, вони одну за одною розповідають йому історії.

Аґнешка ГОЛЛАНД
«Лихоманка» (Gorączka. Dzieje jednego pocałunku, 1980).

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращу жіночу роль (Барбара Грабоўська).

Один із трьох повнометражних фільмів, знятих Аґнешкою Голланд на батьківщині до еміграції. Дія картини розгортається під час польської революції 1905 – 1907 років, коли тодішнє Польське Королівство намагалося здобути незалежність від Російської імперії.

«Слід звіра» (Pokoł, 2017)

Берлінський кінофестиваль. Премія Альфреда Бауера.

Премія Європейської кіноакадемії. «Найкращий дизайн костюмів».

Кримінальна драма про колишню інженерку, а тепер сільську вчительку, яка намагається викрити винуватця загадкових убивств, що відбуваються в околиці.

Малґожата ШУМОВСЬКА
«Тіло» (Cialo, 2015)

Берлінський кінофестиваль. «Срібний ведмідь» за найкращу режисерську роботу. Премія Європейської кіноакадемії. Приз глядацьких симпатій.

Фільм про слідчого, який на місцях злочину зник безпристрасно споглядати найстрашніші ушкодження людського тіла.

«Обличчя» (Twarz, 2017)

Берлінський кінофестиваль. Гран-прі журі.

Історія симпатичного та всіма улюбленого молодого чоловіка, якому через травму лікарі пересаджують обличчя. У результаті від нього відвертаються друзі, дівчина і навіть мати.

Ванда ЯКУБОВСЬКА
«Останній етап» (Ostatni etap, 1947)

Кінофестиваль у Карлових Варах. «Кришталевий глобус».

Перший у світі ігровий фільм про концтабір, що надовго став зразком кінокартин про Голокост.

Матеріал підготували

В'ячеслав Рогожніков, Анастасія Желтова, Анна Колпакова. Переклала Ірена Швеченко. Arzamas.Academy, 21. 12. 2021. Сайт «Нова Польща».

Польське кіно – одне з найцікавіших у Європі. Ці фільми ви можете подивитися в Ютубі.

Наша газета неодноразово представляла й інші польські фільми. Ось ці публікації з вказанням номерів газети. Ви їх можете відкрити на сайті газети «Світ-інфо» за адресою <http://svit11.wordpress.com>

«Знахар»: роман Доленга-Мостовича і фільм Гоффмана. (№ 1).

Болеслав Прус, «Лялька»: сага неімовірного кохання. (№ 3).

«Панні з Вілько»: повість Івашкевича і фільм Вайди. (№ 5).

Публікація «Зірки польського кіно». Богуслав Лінда, Ізабелла Скоурько, Павел Дельонг, Аґнешка Владарчик, Міхал Жебровський, Магдалена Мельцаж. (№ 10).

Ганна Іванівна Кузьменко (Коворотна) – заслужена працівниця культури України.

Згадує Неїжсал Д. Д.
(1942 р. н.):

Галина (Аня) Коворотна народилася у Кладьківці, на Старій Пристані, у 50-х роках. Родина Коворотних: Іван, Михайло, Федір, 2 сестри. У сім'ї всі були співучі. Коли Галині було 7 років, сім'я виїхала у Казахстан. Пізніше повернувшись додому і стали жити у Дрімайлівці (звідти родом мати). Пізніше Галина вийшла заміж і переїхала у Сосницю.

Згадує Медвідь Н. Ф.
(1942 р. н.):

У Сосниці живе Анюта Коворотна, артистка. Така хороша жінка. Ми з нею часто зустрічались, коли виступали в художній самодіяльності. Зараз вона Кузьменко. Її тітка Суворко Віра із Пристані. Періодично Галина приїздить у Кладьківку на могили рідних.

Талант, родом із Кладьківки

Інформує Чернігівський обласний центр народної творчості

У межах проекту «Відомі по статі становлення та розвитку аматорського мистецтва на Чернігівщині» пропонуємо розповідь про заслужену працівницю культури України Ганну Кузьменко, яка довгий час очолювала народний аматорський фольклорний колектив Сосницького будинку культури «Криниці».

«Немає краще тих традицій, Що йдуть від роду і до роду. Красива пісня українська, І в ній живе душа народу».

Щоб зрозуміти душу українця, треба послухати українські пісні. У них – і глибока зажура, як журавлиний клекіт, і незрівнянна радість, як весняна молода повіль. Серед таких пісень у селі Кладьківка Куликівського району Чернігівської області народилася Ганна Кузьменко. Пізніше сім'я переїхала до села Дрімайлівка цього ж району, де Ганна закінчила школу.

З народження Ганна Іванівна чула українські пісні, бо мама і весь її співучий рід знали багато народних пісень та гарно співали. Батько грав на гармонії. Тому, закінчивши школу, без довгих роздумів дівчина вступила до Ніжинського училища культури на вокально-хоровий відділ.

Після закінчення училища в 1977 році Ганна Іванівна була зарахована керівницею хорового колективу Сосницького районного будинку культури. Працювала

також з хоровими колективами сільських клубних установ, з вокальними колективами організації райцентру. Незвичайна любов до української пісні завжди жила і живе в серці пані Ганни. Чудово та щиро сказав Олександр Довженко: «Українська пісня! Хто не був зачарований нею? Хто не згадає її, як своє чисте прозоре дитинство, свою горду юність, своє бажання бути красивим і ніжним, сильним і хоробрим? Українська пісня – це бездонна душа українського народу, це його слава».

У 1980 році був створений колектив «Криниці». Вагомий внесок у відродження української пісні зробив заслужений працівник України Василь Полевик. Його покликання – це пісня, і саме вона стала справою життя Василя Івановича. Він сприяв створенню та роботі фольклорного колективу «Криниці». Секрет і запорука успіху колективу – його учасники: талановиті, колоритні, чарівні і водночас дуже прості. Вони – справжні носії та зберігачі української пісні. Криничани співають весело, гарно, зазвато, бо всі вони талановиті, позитивні.

«Зі щирою подякою згадую своїх старших колег, які завжди допомагали і у яких я навчалася. Це І. Плитник, Г. Штигайло, В. Мокрениця, В. Супрун, О. Лукаш, Л. Тищенко, О. Плитник. Молодші мої колеги не менш талановиті – В. Жабко, Ж. Труба, І. Богдан. Вони – не тільки учасники колективу «Криниці». Я завжди

відчувала їхню підтримку. Творча дружба поєднує мене з талановитим музикантом, композитором, поетом В. Чернявським», розповідає Ганна Іванівна.

У 1992 році колектив став учасником 26-го Міжнародного фестивалю з фольклору, який відбувся в Хорватії. Наприкінці цього ж року колективу було присвоєно звання «Народний аматорський». Колектив «Криниці» – учасник республіканських та регіональних фестивалів. Неодноразово представляв своє мистецтво за межами України. Став лауреатом обласної премії імені Григорія Верьовки та літературно-мистецької премії імені Дмитра Луценка.

У 2004 році за вагомий внесок у розвиток та збереження української пісні Ганні Кузьменко було присвоєно звання «Заслужений працівник культури України». Також у 2009 році за відродження та розвиток автентичного фольклору Чернігівщини Ганна Іванівна нагороджена обласною премією імені Василя Полевика.

«Я люблю пісню, люблю співати. Мені здається, що Господь подарував мені цю перлину, щоб дарувати людям радість, прагнення не тільки співати, а й поширювати і дарувати людям безцінне надбання народу – нашу рідну пісню», – каже Ганна Іванівна.

«Для мене пісня наче поклик долі, Моє натхнення,

дум стрімких політ.

Я йду із нею по життєвім полі І не зраджу їй

до скону своїх літ».

Триває передплата на газету «Світ-інфо» на 2024 рік

Усі поштові відділення й листиноші області ведуть передплату на Чернігівську обласну газету «Світ-інфо».

Передплата йде на будь-який термін, починаючи з доставки газети читачам з кожного наступного місяця. Можна передплатити газету на свою адресу або на будь-яку адресу в області.

Передплатна ціна мінімальна: 20 гривень на місяць.

Передплатний індекс «Світ-інфо» – 86514.

Основні теми газети:

Події в області, Україні і світі. Політика, соціальні проблеми, екологія.

Історія України, СРСР, планети. Проза і поезія.

Культура, мистецтво, спорт. Корисні поради. У світі цікавого.

Долучайте нових читачів. Прочитавши газету, покажіть її друзям, знайомим, колегам, запропонуйте також передплатити.

Засновником і редактором газети, як і газети «Струна», є Петро Антоненко.

«Світ-інфо» – цікава газета для кожного з вас!

Тетяна Шевченко: книжка поезій «Стежина барвіноква»

Розмаїтє творче життя Прилук поповнилося книжкою поезій. З чим можна вітати і авторку, і загалом літераторів, митців, талановитих людей міста, яких тут багато. Вони гуртуються довкола Центральної міської бібліотеки ім. Любові Забашти (директорка Людмила Зубко), Клубу книголюбів (голова – Лідія Скотнікова). Тетяна Шевченко тут серед найактивніших.

Авторка – педагог, але ще й поетка за покликанням. Яких, втім, у неї чимало. Скажімо, любов до природи, втілена в її чудових квітниках. Книга «Стежина барвіноква» вийшла у Львівському видавництві БОНА. Авторка присвятила книгу своїй мамі Тамарі Григорівні Тимчук, про яку в збірці ніжні, трепетні рядки.

Поезії Тетяни Шевченко не раз друкувалися в нашій газеті, а також в обласній газеті «Світ-інфо».

10 грудня в читальній залі міської бібліотеки відбулась презентація книги. Вона пройшла у співпраці з Клубом книголюбів.

Зала була переповнена шанувальниками творчості поетки.

Із народженням нової книжки, яка поповнила полиці бібліотеки, привітала директорка закладу Людмила Зубко.

Передмову до книги написала член Спілки письменників України та Спілки письменників Білорусії Лілія Черненко, яка привітала пані Тетяну з виходом книжки.

Свою колегу Тетяну Валентинівну вітали друзі-вчителі. Ніна Горбань, головний бібліотекар МЦБ ім. Л. Забашти, розповіла про роль бібліотечних заходів в утвердженні Тетяни Шевченко як поетки. Щемними хвилинами стало відеовітання доньки Олени та онуки Маші.

З виходом книжки авторку також привітала Лідія Скотнікова, голова Клубу книголюбів.

Ось поезії з книжки.

Осінній романс

Останні троянди в осіннім саду.
Останнє кохання у сивому серці.
Крізь дощ і тумани до тебе іду.
Не хочу і знати, що це має вмерти.

Ранковим морозам

не вбити красу –
Спасєє її теплий сонячний подих.
Цю пізню троянду тобі я несуду
І легко злітаю по трепетних сходах!

Вогонь пекельний обпалить

зайєє.

Вода прозора омие вмиє.

На місце вільне новий хтось зайде.

Спатити спогад в багатті ночі.

Розвіять попіль – нехай летить.
Пройти крізь сльози повинні очі,
Щоб завтра знову змогли зоріти.

Новий годинник, нулі – чотири.

Колишнє стерпи. Новий сезон.
Морозний протяє по всій квартирі...
І все – позаду твої рубікон!

У рамі тихо мерехтить
осінній вечір –
рукам так хочеться лягти
тобі на плечі.

Коли від вітру на вікні
злетить завіса –
запахнуть солодко мені
твої іриски.

Проб'є годинник на стіні
четверту ранку –
у спогади мої придуть
п'янкi світанки.

І знову хочеться почуть –
не знаю, де ти –
у тихім шепоті дощу
твої секретки.

Ніч пролетіла, як життя,
упали роси –
і ні на йоту каєття,
люблю і досі...

Кожна осінь – про тебе спогад.
І листочок – від тебе лист.
Наварити б з тобою зрогу
і пізнати сакральний зміст

цих краплинових повідомлень,
безкінечних пісень дощу,
назбирати у повні жмені
стиглих жолудів досхочу,

парасольково, близько-близько
поділитись новим віршем,
хоч хвилинку побуть дієвиськом
під оцим проливним дощем...

Так каштаново б'ється серце,
наче в ті часи золоті –
та в роки моїх круговерті
за туманом все далі ти...

Запрошує «Інтермецо»

Чернігівський Культурно-мистецький центр «Інтермецо» (вулиця Шевченка, 9, самий центр міста) – один із найпопулярніших осередків просвітництва, духовного життя міста. Це дітище подвижницької української справи Тетяни Миколаївни Жоголко. А безпосередньою роботою закладу керує Олександр Ясенчук, журналіст, краєзнавець, волонтер.

КМЦ «Інтермецо» – це, насамперед, українська книгарня з прекрасним вибором книг для всіх і на всі теми. Презентація нових видань. Зустрічі з відомими людьми краю, України. Чудові роботи майстрів народної творчості, які ви можете придбати. Картини відомих чернігівських художників. Відео і аудіо продукція. Сувеніри про місто і наш край.

Це волонтерський центр, який з початку великої війни веде величезну роботу по допомозі нашій армії, родинам загиблих і поранених, переселенцям.

Врешті, це кореспондентський пункт обох моїх обласних газет, з першого дня їх виходу. Загально-суспільної «Світ-інфо», який майже 12 років, і літературно-мистецької «Струна», який у листопаді виповнилося три роки.

Під дахом КМЦ також діє, і дуже активно, просвітницький Гончаренко-центр. Це заняття з іноземних мов. Це Безкоштовні курси української мови – знамениті Чернігівські БКУМ, створені 8 років тому Людмилою Зіневич і очолювані нею. Зараз заняття на курсах веде Катерина Дмитренко. Це майстер-класи, інші заходи для дітей, психологічна допомога переселенцям, родинам воїнів.

«Інтермецо» і Гончаренко-центр, безумовно, відзначають наші свята, підтримують традиції, обряди. Ось зараз цікаво відзначили Новорічно-Різдвяні свята.

Заходьте в «Інтермецо». Тут вас чекають, тут тепло, затишно, красиво.

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермецо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9,
тел. (063) 236-18-03 <http://intermezzo.org.ua>. e-mail:
kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажу книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби Світового конгресу українців

Види послуг: соціальний патронаж, видавнича діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9.
Тел. (063) 236-18-03.

НАША ГАЗЕТА – НА САЙТІ В ІНТЕРНЕТІ

Еже кілька років існує в Інтернеті сайт обласної газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашої газети «Струна». Там ви прочитаєте і цей, і попередні номери. Всі публікації й ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту:
<http://svit11.wordpress.com>.

Газета виходить за сприяння Товариства Української Мови (США). Голова Товариства – професор Віра Боднарук.